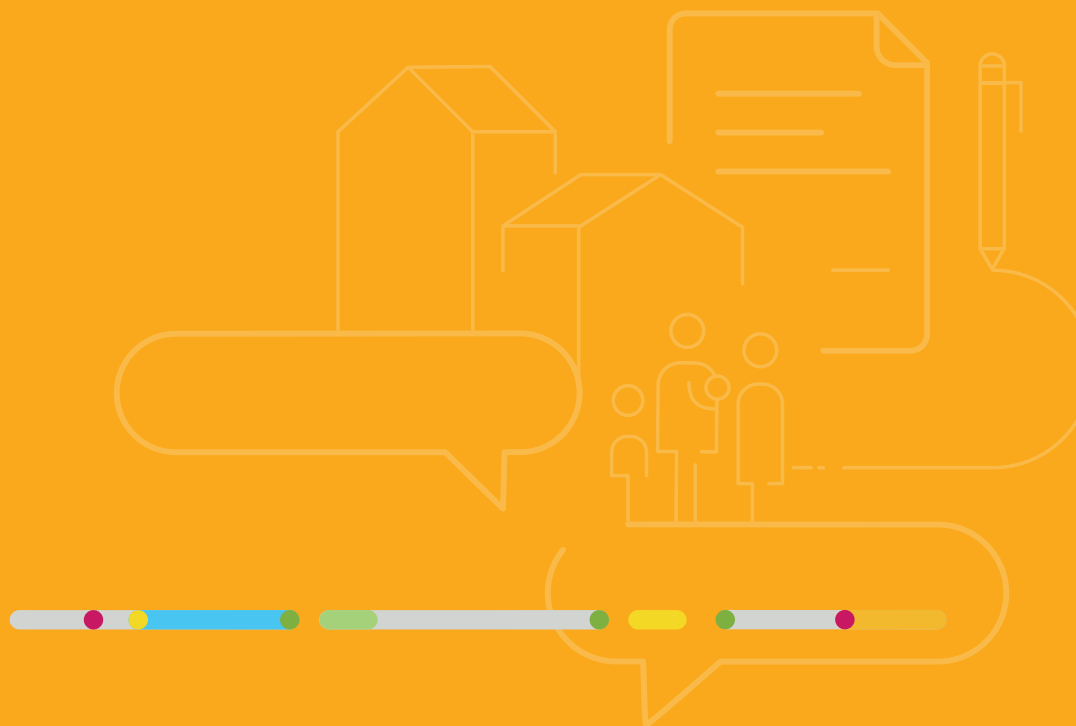

Giedrė Blažytė

PABĖGĖLIŲ INTEGRACIJA EUROPOJE ATSAKINGAS POŽIŪRIS.

PROJEKTO „NACIONALINIS
INTEGRACIJOS VERTINIMO
MECHANIZMAS“ (NIEM)
NACIONALINĖ ATASKAITA (III)

Turinys

Įvadas.....	2
Tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos politika ir jos įgyvendinimo rodikliai	13
1.1. Integracijos priemonių įtraukimas į politinius dokumentus	13
1.2. Leidimai gyventi šalyje	16
1.3. Šeimos susijungimas.....	19
1.4. Pilietybė	21
1.5. Būstas	24
1.6. Užimtumas.....	29
1.7. Profesinis mokymas.....	33
1.8. Sveikatos apsauga	36
1.9. Socialinė apsauga	40
1.10. Švietimas.....	44
1.11. Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas / socialinis orientavimas	50
1.12. Ryšių stiprinimas	54
IŠVADOS.....	56

IVADAS

Prieglobstis Lietuvoje 2015–2021 m.

Prieglobsčio suteikimo procedūra Lietuvoje įgyvendinama nuo 1997 m., kai ratifikavus Ženevos konvenciją (Jungtinių Tautų Konvencija dėl pabėgėlių statuso, 1951) ir jos Protokolą (1967) įsigaliojo įstatymas „Dėl pabėgėlių statuso“ (galiojo iki 2004 m. balandžio 30 d., kai buvo pakeistas Lietuvos Respublikos (LR) įstatymu „Dėl užsieniečių teisinės padėties“). Per šį laikotarpį, ypač po 2015 m. prasidėjusios vadinamosios migracijos krizės, įvyko svarbių pokyčių šalies prieglobsčio politikos, prieglobsčio prašytojų priėmimo ir prieglobsčio gavėjų integracijos srityse. Pastaruosius dvejus metus Lietuva susiduria su didžiausiais iššūkiais per visą prieglobsčio procedūros įgyvendinimo Lietuvoje laikotarpį. 2020 m. LR Vyriausybė turėjo skubiai priimti sprendimus dėl po Baltarusijos prezidento rinkimų prasidėjusios politinės krizės į Lietuvą atvykstančių nuo režimo ir represijų nukentėjusių ar persekiojamų Baltarusijos piliečių priėmimo ir jų gyvenimo šalyje. O 2021 m. vasarą išaugus nereguliarios migracijos srautams iš Baltarusijos sekė politiniai sprendimai, smarkiai suvaržę prieglobsčio prašytojų teises.

2015–2020 m. buvo gauti 2 634 prašymai suteikti prieglobstį Lietuvoje¹ (žr. 1 pav.). Migracijos departamento skelbiamais išankstiniais duomenimis, 2021 m. II pusmetį buvo gauti 3 526 prieglobsčio prašymai². 2015–2020 m. laikotarpiu prieglobsčio dažniausiai prašė Rusijos (2020 m. ir 2019 m.), Tadžikistano (2020 m., 2019 m. ir 2018 m.), Sirijos (2017 m. ir 2016 m.), Baltarusijos (2020 m.) bei Ukrainos (2015 m.) piliečiai. 2021 m. daugiausiai

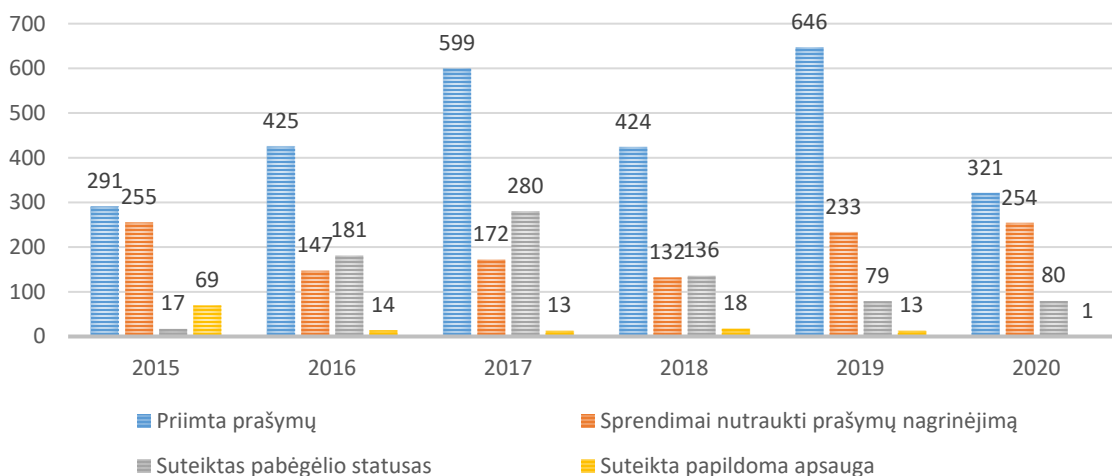
¹ Migracijos departamento Prieglobsčio skyrius. Prieglobstis Lietuvoje 2015, 2016, 2017, 2018 metais. Prieiga per internetą: <http://migracija.lrv.lt/lt/statistika/prieglobscio-skyrius-statistika/statistika-1>; Migracijos departamento Prieglobsčio skyrius. Duomenys apie prašymus suteikti prieglobstį ir priimtus sprendimus 2019 metais. Prieiga per internetą: <http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Prieglobstis/Statistika%202016-2018/2019/2019%20METIN%C4%96.pdf>; Migracijos departamentas. Migracijos metraštis 2020. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2020_1.pdf

² Migracijos departamentas. Pagrindiniai migracijos rodikliai Lietuvos Respublikoje. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/Pagrindiniai%20migracijos%20rodikliai_ATNAUJINTI.pdf

prieglobsčio prašymų pateikė Irako piliečiai (60 proc. visų 2021 m. pateiktų prieglobsčio prašymų).³

Pagal LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – Įstatymas) 2 str. 23 d., Įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka užsieniečiui Lietuvoje suteikiamas pabėgėlio statusas ar papildoma apsauga. 2015–2020 m. tarptautinė apsauga buvo suteikta 901 asmeniui (773 asmenims pabėgėlio statusas, 128 – papildoma apsauga)⁴ (žr. 1 pav.). Išankstiniais duomenimis, 2021 m. II pusmetį prieglobstis suteiktas 393 asmenims (387 asmenims pabėgėlio statusas, 6 – papildoma apsauga)⁵. 2021 m. teigiami sprendimai iš bendro prašymų skaičiaus sudarė 11 proc. (2020 m. – 25 proc.).

1 pav. Prašymai suteikti prieglobstį ir priimti sprendimai

Nuo 2015 m. Lietuva prisijungė prie kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių ir pradėjo įgyvendinti užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į LR programą. Pagal

³ Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėsenos ataskaita 2021. Prieiga per internetą:

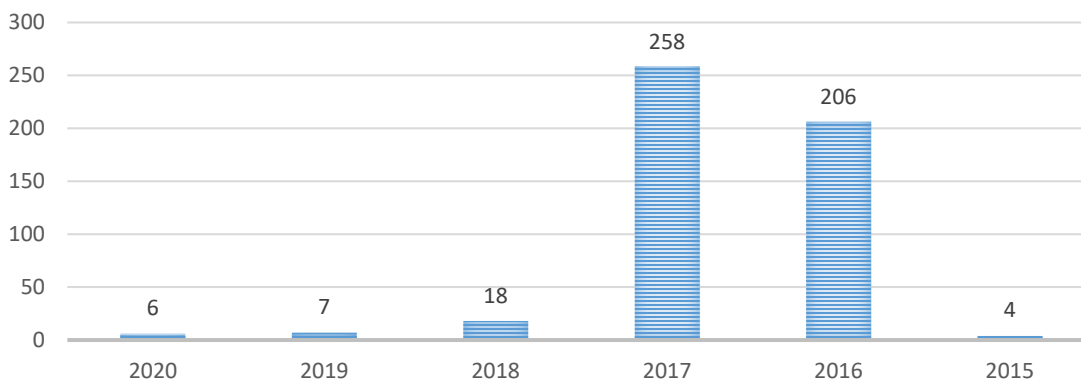
https://www.redcross.lt/sites/redcross.lt/files/2021_metine_Lrk_stebesenos_ataskaita.pdf.

⁴ Migracijos departamento Prieglobsčio skyrius. Prieglobstis Lietuvoje 2015, 2016, 2017, 2018 metais. Prieiga per internetą: <http://migracija.lrv.lt/lt/statistika/prieglobscio-skyrius-statistika/statistika-1>; Migracijos departamento Prieglobsčio skyrius. Duomenys apie prašymus suteikti prieglobstį ir priimtus sprendimus 2019 metais. Prieiga per internetą: <http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Prieglobstis/Statistika%202016-2018/2019/2019%20METIN%C4%96.pdf>; Migracijos departamentas. Migracijos metraštis 2020. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%20AOTIS_2020_1.pdf

⁵ Migracijos departamentas. Pagrindiniai migracijos rodikliai Lietuvos Respublikoje, 2021 m. II pusmetis. Prieiga per internetą: <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/pagrindiniai-migracijos-rodikliai-lietuvos-respublikoje>

paskutinį LR Vyriausybės priimtą nutarimą, Lietuva iki 2021 m. gruodžio 31 d. buvo įsipareigojusi perkelti 1077 asmenis.⁶ 2015–2020 m. į Lietuvą iš trečiųjų valstybių bei kitų Europos Sąjungos narių perkelti 499 asmenys⁷ (žr. 2 pav.). Dauguma jų (66 proc.) – Sirijos piliečiai. Išankstiniais duomenimis, 2021 m. II pusmetį į Lietuvą perkelta 10 asmenų.⁸

2 pav. Užsieniečiai perkelti į Lietuvos Respubliką iš trečiųjų valstybių ir kitų ES šalių narių

Įvertinus sudėtingą saugumo situaciją Ukrainoje, 2015 m. taip pat buvo priimtas nutarimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių, lietuvių kilmės asmenų bei jų šeimos narių, gyvenančių Ukrainos Krymo Autonominėje Respublikoje, Sevastopolio mieste, Donecko ir Luhansko srityse, perkėlimo į Lietuvą.⁹ 2015–2017 m. parama integracijai Pabėgėlių priėmimo centre

⁶ LR Vyriausybė. „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. birželio 22 d. nutarimo Nr. 628 „Dėl užsieniečių perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją“ pakeitimo“, 2021 m. gegužės 5 d., Nr. 305. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4a5e2ad0ae8911eba871a26c1fc3fbc1>.

⁷ Migracijos departamento Prieglobsčio skyrius. Prieglobstis Lietuvoje 2015, 2016, 2017, 2018 metais. Prieiga per internetą: <http://migracija.lrv.lt/lt/statistika/prieglobscio-skyriaus-statistika/statistika-1>; Migracijos departamento Prieglobsčio skyrius. Duomenys apie prašymus suteikti prieglobstį ir priimtus sprendimus 2019 metais. Prieiga per internetą: <http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Prieglobstis/Statistika%202016-2018/2019/2019%20METIN%C4%96.pdf>; Migracijos departamentas. Migracijos metraštis 2020. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%202015-2020_1.pdf

⁸ Migracijos departamentas. Pagrindiniai migracijos rodikliai Lietuvos Respublikoje. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/Pagrindiniai%20migracijos%20rodikliai_ATNAUJINTI.pdf

⁹ LR Vyriausybė. „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir jų šeimos narių, gyvenančių Ukrainos Krymo Autonominėje Respublikoje, Sevastopolio mieste, Donecko ir Luhansko srityse, perkėlimo į Lietuvos Respubliką ir valstybės paramos jų integracijai“, 2015 m. liepos 29 d., Nr. 773. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/800eb45039fb11e5aee6f3ae4a9cfa2d/qxEvulvtnmW>

naudojosi 171, o 2019–2020 m. parama integracijai savivaldybėse – 79 iš Ukrainos perkelti asmenys.¹⁰

Nuo 2019 m. rugsėjo mėnesio yra vykdomas Lietuvos Respublikos piliečių, lietuvių kilmės asmenų ir jų šeimos narių perkėlimas iš Venesuelos Bolivarо Respublikos.¹¹ Šia priemone siekiama suteikti visapusišką pagalbą Lietuvos Respublikos piliečiams ir lietuvių kilmės asmenims, gyvenantiems humanitarinės krizės apimtose šalyse, sugrįžti į Lietuvą ir čia integruotis. 2021 m. pabaigoje iš viso buvo perkelti 74 asmenys.¹²

Atsižvelgiant į sudėtingą politinę padėtį Afganistano Islamo Respublikoje, 2021 m. rugpjūčio mėn. priimtas sprendimas perkelti iki 200 Afganistano piliečių, talkinusių Lietuvos ir kitų NATO šalių ginkluotosioms pajėgoms, ir jų šeimos narius.¹³ Iš viso iš Afganistano evakuoti 179 asmenys.¹⁴ Visiems jiems suteiktas prieglobsčio gavėjo statusas.¹⁵

2016–2020 m. laikotarpiu socialinės integracijos programoje Pabėgėlių priėmimo centre dalyvavo 2 133 užsieniečiai (žr. 3 pav.), kurie dažniausiai buvo Sirijos (645), Turkijos (351),

¹⁰ Migracijos departamentas. Migracijos metraštis 2020. Prieiga per internetą:

https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2020_1.pdf

¹¹ LR Vyriausybė. „Nutarimas dėl asmenų perkėlimo iš Venesuelos Bolivarо Respublikos į Lietuvos Respubliką“, 2019 m. rugsėjo 11 d., Nr. 998. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/80d68c90d5fc11e98c12b3138b15576c/asr>

¹² LR Užsienio reikalų ministerija, Į Lietuvą iš Venesuelos atvyko dar 17 lietuvių ir jų artimųjų. Prieiga per internetą: https://urm.lt/default/lt/naujienos/i-lietuva-is-venesuelos-atvyko-dar-17-lietuviu-ir-ju-artimuju_1

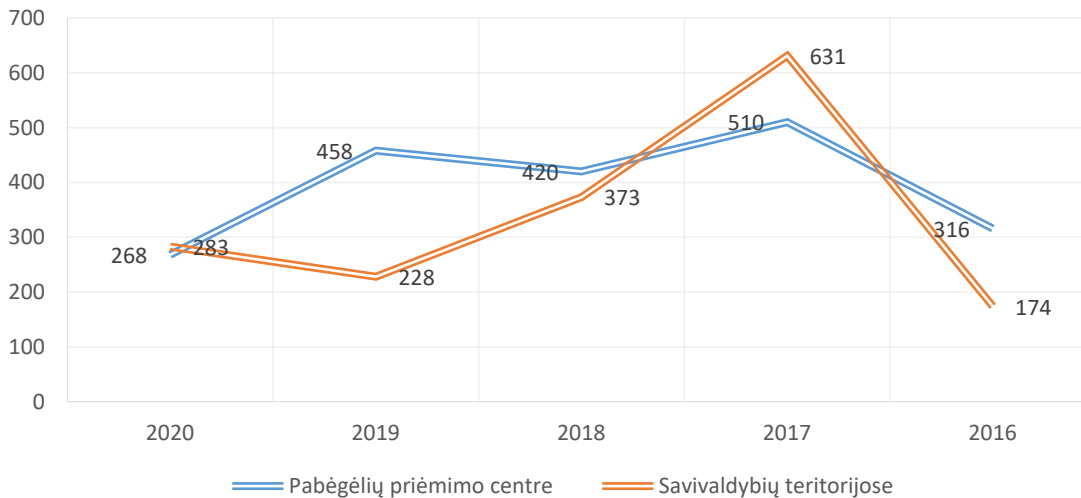
¹³ LR Vyriausybė. Nutarimas dėl Afganistano Islamo Respublikos piliečių perkėlimo į Lietuvos Respubliką ir apgyvendinimo Lietuvos Respublikoje, 2021 m. rugpjūčio 25 d., Nr. 682. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/dbcfc0c4059e11ecb4af84e751d2e0c9?jfwid=33p631fkn>

¹⁴ LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Lietuvių kariams talkinę afganistaniečiai integruojasi mūsų šalyje, 2021 m. gruodžio 21 d.

¹⁵ Migracijos departamentas. Prieglobstis suteiktas visiems į Lietuvą perkeltiems afganistaniečiams. 2021 m. spalio 8 d. Prieiga per internetą: <https://migracija.lrv.lt/lt/naujienos/prieglobstis-suteiktas-visiems-i-lietuva-perkeltiems-afganistanieciams>

Tadžikistano (351), Rusijos (256), Ukrainos (155) ir Irako (121) piliečiai. Šiuo laikotarpiu integracijos programoje savivaldybių teritorijose dalyvavo 1 689 užsieniečiai (žr. 3 pav.).¹⁶

3 pav. Užsieniečiai, dalyvavę socialinės integracijos programoje

Projekto „Nacionalinis integracijos vertinimo mechanizmas“ antrojo tęstinio vertinimo rezultatai

Ši projekto „Nacionalinio integracijos vertinimo mechanizmo“ (*National Integration Evaluation Mechanism – NIEM*) nacionalinė ataskaita yra tęstinė, skirta tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos politikos ir su jos įgyvendinimu susijusių rodiklių pokyčiams 2017 m. birželio–2021 m. birželio mėn. laikotarpiu apžvelgti. Duomenys yra lyginami su pirmojo (pradinio) (apimančio 2016–2017 m. birželio mėn.) ir antrojo (apimančio 2017 m. birželio–2019 m. balandžio mėn.) vertinimų rezultatais¹⁷. Ataskaitoje duomenys yra

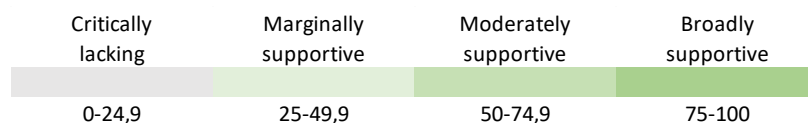
¹⁶ Migracijos departamentas. Migracijos metraštis 2020. Prieiga per internetą:

https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%20AOTIS_2020_1.pdf

¹⁷ Antrojo vertinimo ataskaita, kurioje yra pateikiama pradinio ir tęstinio vertinimų rezultatų lyginamoji analizė yra prieinama <http://www.forintegration.eu/pl/pub> (žr. *Evaluation I. National reports -> Lithuanian National Report 2020*).

papildomi informacija, gauta iš anoniminės anketinės apklausos, interviu ir fokus grupių, kuriose dalyvavo pabėgėlio statusą Lietuvoje gavę užsieniečiai.¹⁸

Tyrimo metu buvo vertinama prieglobsčio gavėjų LR integracijos politikos ir jos įgyvendinimo teisinių ir politikos¹⁹ bei įgyvendinimo²⁰ rodiklių apžvalga, kuri apima integracijos politikos įgyvendinimo, teisės gyventi šalyje, šeimos susijungimo, pilietybės, būsto, užimtumo, profesinio mokymo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, švietimo, kalbų mokymo(si) ir visuomenės pažinimo / socialinės orientacijos bei ryšių stiprinimo sritis. Rezultatai vertinami nuo 0 iki 100 taškų ir atskleidžia, kaip (ne)palankiai įgyvendinama viena ar kita integracijos sritis:

Kaip ir ankstesnių vertinimų, atliktų 2017 m. ir 2019 m., 2021 m. vertinimo rezultatai rodo, kad Lietuva turi tinkamą ir pakankamai gerą teisinę prieglobsčio gavėjų integracijos bazę (teisiniai rodikliai), tačiau vis dar susiduria su sunkumais įgyvendindama integracijos politines priemones (politikos rodikliai); daugiausiai iššūkių kyla įgyvendinant strateginius (ilgalaikės) prieglobsčio gavėjų integracijos tikslus (įgyvendinimo / koordinavimo rodikliai). Taip pat pastebima, kad nors ir nežymiai, bet papildomą apsaugą šalyje turintys asmenys vis dar išlieka labiau pažeidžiamoje padėtyje nei pabėgėlio statusą gavę asmenys.

Prieglobsčio gavėjų integracijos teisinės bazės reguliavimas Lietuvoje yra vertinamas palankiai pabėgėlio statusą turinčių asmenų atžvilgiu (2021 m. – 81.2 taškas iš 100) ir kiek mažiau – papildomą apsaugą turinčių asmenų atžvilgiu (2021 m. – 74.8 iš 100) (žr. 4 pav. ir

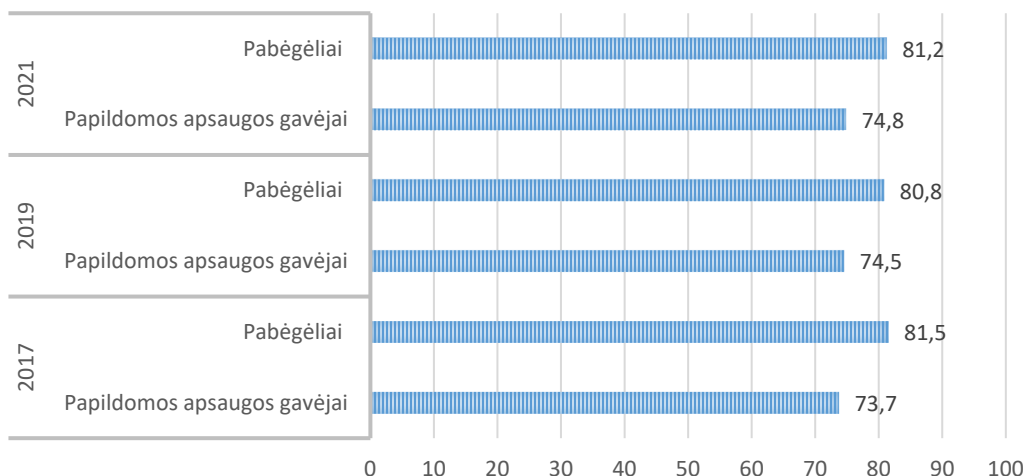
¹⁸ Bendradarbiaujant su Lietuvos pabėgėlių taryba, 2021 m. birželio-rugpjūčio mėn. buvo įgyvendinta Lietuvoje gyvenančių pabėgėlių statusą turinčių užsieniečių apklausa. 30 asmenų dalyvavo anoniminėje anketinėje apklausoje, atlikti 7 individualūs interviu ir 1 fokus grupė, kurioje dalyvavo penki asmenys. Iš viso tyrime dalyvavo 34 vyrai ir 8 moterys iš 7 šalių.

¹⁹ Teisiniais ir politikos rodikliais siekiama įvertinti, ar egzistuoja įstatymai ir politinės priemonės, reikalingos integracijos principams įgyvendinti.

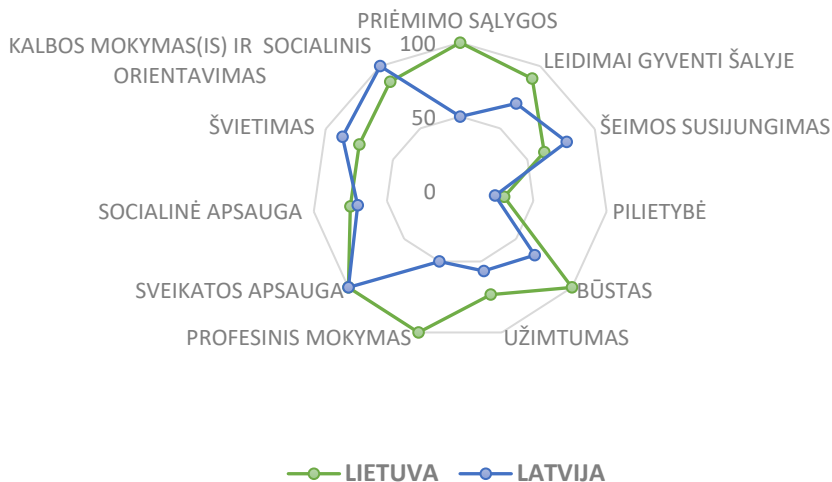
²⁰ Įgyvendinimo rodikliais tikrinama, ar vyriausybė pakankamai investavo į infrastruktūrą, reikalingą politikos priemonėms ir integracijos paslaugoms, teikiamoms kartu su partneriais, įgyvendinti, taip pat, ar pakankami šioms priemonėms skiriami finansiniai resursai. Šiais rodikliais vertinamas ir tarptautinės apsaugos gavėjų bei priimančiosios visuomenės vaidmuo integracijos politikos ir jos įgyvendinimo procesuose.

5 pav.). Tiriamu laikotarpiu teisinių rodiklių vertinimas beveik nepakito, o nežymų vertinimo skirtumą lėmė patikslintas ankstesnio tyrimo etapo duomenų vertinimas.

4 pav. Teisiniai rodikliai

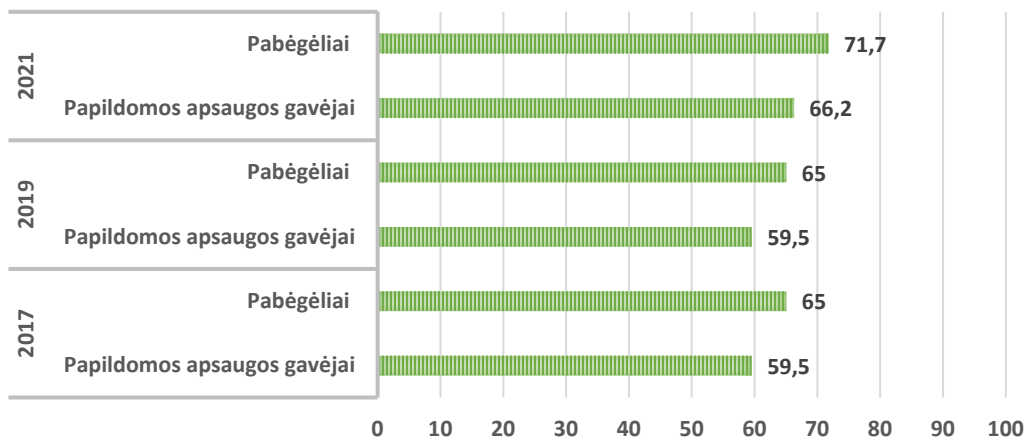
5 pav. Teisiniai rodikliai (pabėgėliai, 2021 m.)

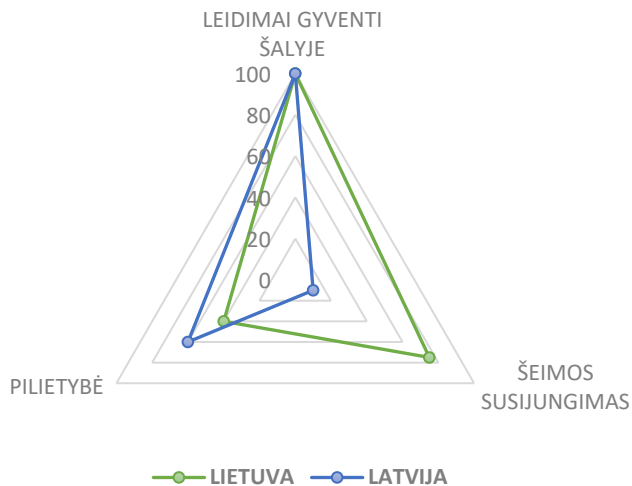
Šalyje įgyvendinamos politinės priemonės ir nutarimai, reikalingi prieglobsčio gavėjų integracijos procesams įvairiose srityse įgyvendinti, vertinami vidutiniškai. Leidimo gyventi šalyje išdavimo, šeimos susijungimo ir pilietybės suteikimo srityse vertinimas išaugo, tačiau vertinimo skirtumą lėmė patikslintas ankstesnio tyrimo etapo duomenų vertinimas (2021 m. – pabėgėlio statusas – 71.7 iš 100, papildoma apsauga – 66.2 iš 100) (žr. 6 pav. ir 7 pav.).

Tuo tarpu politikos rodikliai, apimantys sociokultūrinės integracijos sritis (būstą, užimtumą, sveikatos priežiūrą ir kt.), nekito (2021 m. – 46.3 iš 100) (žr. 8 ir 9 pav.).

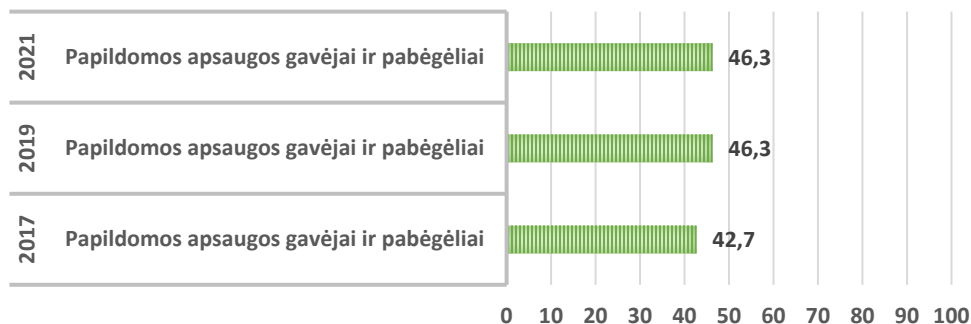
6 pav. Politikos rodikliai (i)
(leidimai gyventi, šeimos susijungimas, pilietybė)

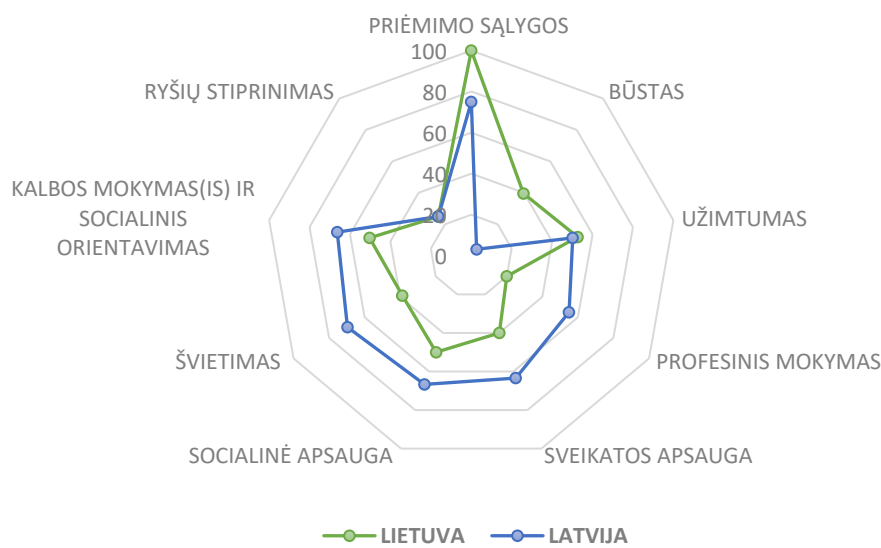
7 pav. Politikos rodikliai (i) (pabėgėliai, 2021 m.)

8 pav. Politikos rodikliai (ii)
(sociokultūrinė integracija)

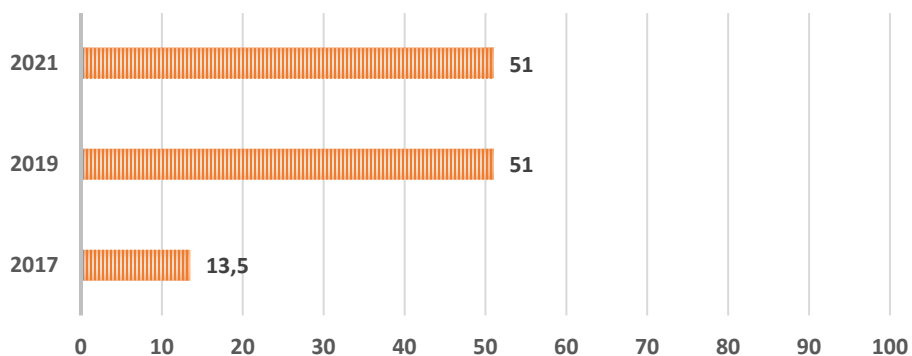

9 pav. Politikos rodikliai (ii) (papildomos apsaugos gavėjai ir pabėgėliai,
2021 m.)

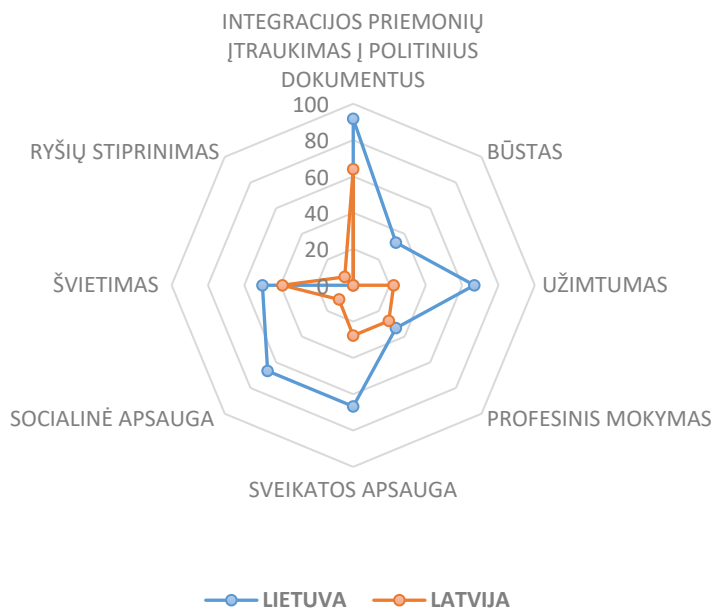

Daugiausiai trūkumų, kaip ir ankstesnių vertinimų laikotarpiu, pastebima analizuojant strateginius (ilgalaikės integracijos) prieglobsčio gavėjų integracijos tikslus, kurie apima tiek strateginius integracijos planus, tiek atsakingų institucijų bendradarbiavimą bei priimančiosios visuomenės į(si)traukimą į prieglobsčio gavėjų integracijos procesus. Įgyvendinimo rodikliai vertinami kaip vidutiniai (2021 m. – 51 iš 100) (žr. 10 pav. ir 11 pav.). Palyginti su 2019 m., 2021 m. vertinimas nepasikeitė.

10 pav. Įgyvendinimo RODIKLIAI

11 pav. Įgyvendinimo rodikliai (2021 m.)

Kaip rodo ankstesnių NIEM projekto vertinimų keturiolikoje projekte dalyvaujančių ES šalių rezultatai, Lietuvoje įgyvendinama prieglobsčio politika ir prieglobsčio gavėjų integracija yra būdinga Rytų ir Centrinės Europos šalių kontekstui. Lietuva, kaip ir Latvija, Lenkija bei Čekija, turi gana nedidelę prieglobsčio sistemos įgyvendinimo patirtį; šias šalis pasiekia palyginti mažas tarptautinės apsaugos gavėjų skaičius; jose taip pat pastebimas į ilgalaikę

integraciją orientuotos sistemos trūkumas; ES parama ir teisinės nuostatos dažnai yra esminės vystant ir įgyvendinant integracijos politiką.²¹

²¹ Wolffhardt, A., Conte, C. and Huddleston, Th. (2020). The European benchmark for refugee integration: a comparative analysis of the National Integration Evaluation Mechanism in 14 EU countries. Evaluation 1: Comprehensive report . Prieiga per internetą: <http://www.forintegration.eu/pl/pub>

TARPTAUTINĖS APSAUGOS GAVĖJŲ INTEGRACIJOS POLITIKA IR JOS ĮGYVENDINIMO RODIKLIAI

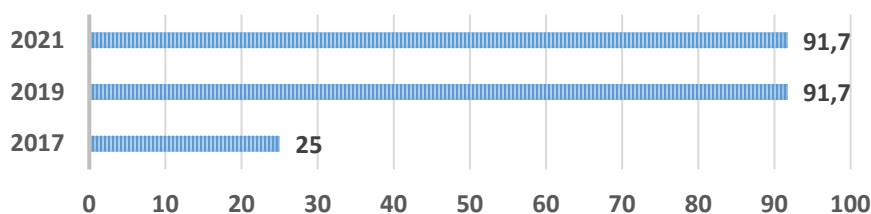
1.1. Integracijos priemonių įtraukimas į politinius dokumentus

Vertinti rodikliai

- Nacionalinė tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos strategija
- Įsipareigojimai ir bendradarbiavimas įgyvendinant nacionalinę strategiją
- Prieglobsčio gavėjų integracijos politikos stebėjimas ir vertinimas

Prieglobsčio gavėjų integracijos priemonių įtraukimas į politinius dokumentus buvo viena prasčiausiai pirmojo (pradinio) vertinimo etapo metu įvertintų sričių. Tai lėmė aplinkybės, kad Lietuvoje nepriimta nacionalinė strategija, kuri apimtų įvairius tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimus bei numatytų valstybinį finansavimą integracijos priemonėms įgyvendinti. Taip pat kritiškai buvo vertinama, kad Lietuvoje nėra įgyvendinami tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos politikos ir jos įgyvendinimo stebėjimas ir vertinimas. Palyginti su pirmuoju (pradiniu) vertinimu, šios srities rodiklių vertinimas išaugo nuo 25 iki 91.7 taškų iš 100 (žr. 12 pav.).

12 pav. Integracijos priemonių įtraukimas į politinius dokumentus

Didžiausi pokyčiai šioje srityje įvyko 2018 m., kai tų metų gruodžio 21 d. buvo priimtas „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų planas“ (toliau – Veiksmų planas), 2021 m. vasario 18 d. pratęstas vienerių metų laikotarpiui.²² Šis planas svarbus tuo,

²² Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. A1-755 „Dėl Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“ pakeitimo“, 2021 m. vasario 18 d., Nr. A1-141. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b4dca730722811eb9fc9c3970976dfa1?ifwid=rivwzvpvg%2Fasr>

kad, kitaip nei ankstesniame Užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo 2015–2017 m. veiksmų plane, jo tikslinė grupė apima ir prieglobsčio gavėjus. Veiksmų planu siekiama toliau gerinti užsienio piliečių integracijos priemonių įgyvendinimą Lietuvoje ir užtikrinti sėkmingą jų integraciją į visuomenę.

Teigiamą pokytį vertinimui turėjo ne tik pats Veiksmų plano priėmimas, bet ir aplinkybė, kad Veiksmų plane yra numatyti veiksmai, susiję su prieglobsčio gavėjų integracijos procesu stebėsenai ir vertinimui. Tokius veiksmus apibrėžia trys Veiksmų plano uždaviniai, kuriais numatoma „vykdyti užsieniečių integracijos procesų ir politikos įgyvendinimo stebėseną bei tyrimus“ (12 uždavinys); siekiant tobulinti PMIF projektų įgyvendinimą organizuoti suinteresuotų šalių grupes (3.3 uždavinys), taip pat „reguliariai organizuoti užsieniečių integracijos įgyvendinimo klausimams spręsti skirtus posėdžius“ (3.2 uždavinys). Nuoseklus ir tęstinis prieglobsčio gavėjų integracijos priemonių įgyvendinimo bei integracijos procesų stebėsenos mechanizmų trūkumas pirmajame (pradiniame) tyrimo etape buvo įvardytas kaip vienas didžiausių prieglobsčio gavėjų integracijos politikos trūkumų. Reikėtų pastebėti, kad tiriamuoju laikotarpiu nepriklausomas veiksmų plano vertinimas įgyvendintas nebuvo. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pateikia tik Veiksmų plano priemonių įgyvendinimo ataskaitas už 2019 m., 2020 m. ir 2021 m.²³

Kaip svarbų prieglobsčio gavėjų integraciją reguliuojantį dokumentą taip pat galima būtų išskirti 2016 m. spalio 5 d. priimtą LR Vyriausybės nutarimą „Dėl valstybės prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“²⁴. Itin svarbūs šio nutarimo

²³ Daugiau informacijos: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/uzsienieciu-integracijos-i-visuomene-2018-2021-metu-veiksmu-plano-ataskaitos-uz-2019-2020-ir-2021-metus>.

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas „Dėl Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2016 spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020 spalio 15 d., Nr. 998. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/5c01c030913d11e69ad4c8713b612d0f?faces-redirect=true>

pakeitimai buvo patvirtinti 2020 m. spalio 15 d., siekiant didesnės prieglobsčio gavėjų integracijos. Tarp svarbiausių šio nutarimo pakeitimų galima būtų išskirti:

- i) patikslinta prieglobsčio gavėjų integracijos sąvoka (integracija įvardijama kaip „abipusis prieglobsčio gavėjų ir priimančiosios valstybės bei visuomenės adaptacijos procesas“ (2.2 punktas);
- ii) numatyta, kad prieglobsčio gavėjams ir jų šeimos nariams paslaugos teikiamos parengiant jų poreikius atliepantį individualų planą (2.5 punktas);
- iii) socialinė parama teikiama atsižvelgus į integracijos pažangą (iš pradžių būtų vienodo dydžio visiems prieglobsčio gavėjams, o vėliau galėtų būti arba tokio pat dydžio, jeigu asmuo arba visa šeima rodo pažangą, arba sumažėtų, jeigu jaučiamas nenoras integruotis.²⁵ Pažanga vertinama atsižvelgus į individualias asmens savybes ir pagal integracijos sritis (turimus profesinius įgūdžius ir gebėjimus, kvalifikaciją; lietuvių kalbos mokėjimo įgūdžius; socialinius įgūdžius ir kt.).²⁶

Prieglobsčio gavėjų integracijos strateginio planavimo kontekste tebėra aktualus klausimas, kaip integracijos priemonės bus įgyvendinamos praktiškai ilgalaikėje perspektyvoje. Kaip buvo akcentuojama ir ankstesniuose vertinimuose, išlieka problemiškas projektiniu finansavimu grįstas integracijos priemonių įgyvendinimas, kuris ne tik nesuteikia lankstumo pritaikant integracijos priemones individualiems paslaugų gavėjų poreikiams ir prisitaikant prie neplanuotų išorinių veiksnių (pvz., COVID-19 pandemijos), bet ir neužtikrina jų tęstinumo.

Taip pat svarbu, kad tokių strateginių dokumentų kaip Veiksmų planas tikslai, uždaviniai ir priemonės būtų integruojami ne tik į svarbiausius politinius dokumentus bei programas, susijusius ne tik su tarptautinės apsaugos gavėjų ir bendrai užsieniečių integracija, bet ir

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. „Prieglobstį Lietuvoje gavę užsieniečiai bus labiau skatinami integruotis ir mokytis lietuvių kalbos“, 2020 m. spalio 7 d. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/naujienos/prieglobsti-lietuvoje-gave-uzsienieciai-bus-labiau-skatinami-integruotis-ir-mokytis-lietuviu-kalbos>

²⁶ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl individualaus integracijos plano prieglobsčio gavėjui ar (ir) jo šeimos nariams parengimo, atnaujinimo ir integracijos stebėsenos bei pažangos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2020 m. spalio 15 d., Nr. A1-975. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cf3749300ef711ebb74de75171d26d52>

apskritai su švietimu, užimtumu, būstu, profesiniu ugdymu, sveikatos priežiūra, socialine apsauga ir kitomis integracijos sritimis.

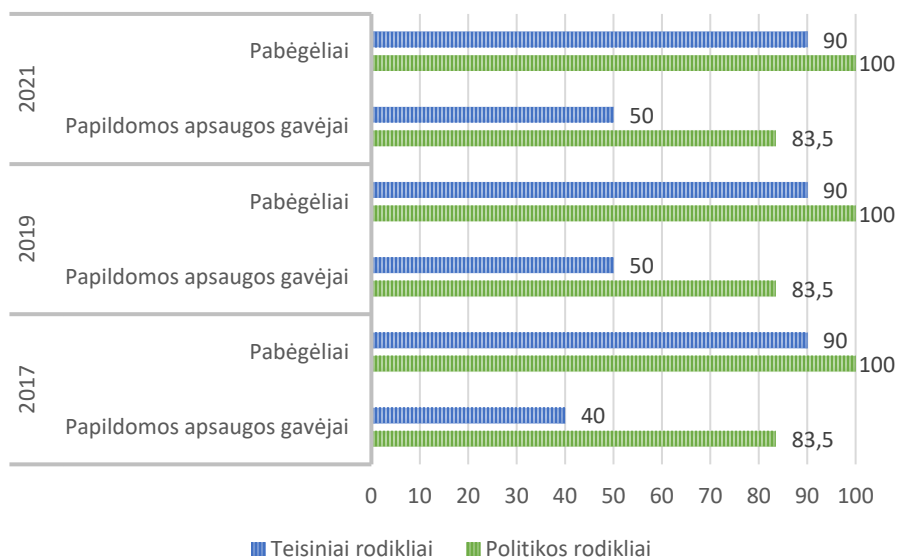
1.2. Leidimai gyventi šalyje

Vertinti rodikliai

- Leidimų gyventi šalyje tipai ir jų galiojimo trukmė
- Leidimų gyventi šalyje pratęsimas
- Reikalavimai, taikomi siekiantiems leidimo nuolat gyventi šalyje
- Leidimų nuolat gyventi šalyje lengvatos
- Leidimų nuolat gyventi šalyje lengvatos asmenims, priklausantiems pažeidžiamų asmenų grupėms

Igyvendintų trijų vertinimų laikotarpiu 'leidimų gyventi šalyje' srityje pokyčių nebuvo. 2019 m. vertinimo pokyčius lėmė aplinkybė, kad atliekant antrojo etapo vertinimą buvo patikslinta informacija, susijusi su leidimų nuolat gyventi šalyje išdavimo papildomos apsaugos gavėjams sąlygomis (žr. 13 pav.).

13 pav. Teisė gyventi šalyje
(teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“²⁷ numato, kad pabėgėlio statusą gavusiems asmenims išduodamas ilgalaikio gyventojų leidimas gyventi Europos Sąjungoje (leidimas nuolat gyventi) (53 str. 1.7 p.), kuris pratęsiamas kas penkerius metus.

Užsieniečiams, kuriems suteikiama papildoma apsauga, išduodamas leidimas laikinai gyventi LR, kuris pratęsiamas kas dvejus metus. Iki 2014 m. gruodžio 9 d. Įstatymo pakeitimo, leidimas laikinai gyventi papildomą apsaugą turintiems asmenims buvo išduodamas vienerių metų laikotarpiui.²⁸

Pagal įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 53 straipsnį, užsieniečiui, kuriam suteikta papildoma apsauga Lietuvoje, suteikiant leidimą nuolat gyventi, kai asmuo be pertraukos šalyje gyveno pastaruosius penkerius metus, į išgyventą šalyje laikotarpį įskaičiuojama pusė laiko, kuris praėjo nuo prašymo suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje, arba visas šis laikas, jeigu jis truko ilgiau nei 18 mėnesių (53 str. 9¹).

Asmenų, kuriems suteikiamas prieglobstis, integracija Lietuvoje vykdoma vadovaujantis 2016 m. spalio 5 d. priimtu LR Vyriausybės nutarimu „Dėl valstybės prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“²⁹. Prieglobsčio gavėjų integracija apima du etapus – Pabėgėlių priėmimo centre (PPC) ir (pasirinktoje) savivaldybės teritorijoje. PPC parama integracijai teikiama 3 mėnesius, tačiau šis laikotarpis gali būti pratęstas iki 6 mėnesių. Po integracijos etapo PPC toliau parama integracijai tęsiama savivaldybės teritorijoje. Parama integracijai savivaldybės teritorijoje trunka iki 12 mėnesių nuo prieglobsčio gavėjo (ir jo šeimos narių) išvykimo iš PPC dienos (pažeidžiamoms grupėms gali

²⁷ LR Seimas. Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, Nr. IX-2206, 2004 m. balandžio 29 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2022 m. vasario 1 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232378/gFVThDLhwQ>

²⁸ LR Seimas. Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 pakeitimo įstatymas", XII-1396, 2014 m. gruodžio 9 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=0968a7e0868a11e481c9c95e73113964>

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas „Dėl Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2016 spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020 spalio 15 d., Nr. 998. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/5c01c030913d11e69ad4c8713b612d0f?faces-redirect=true>

būti pratęsta iki 36 mėnesių). Bendras integracijos laikotarpis PPC ir savivaldybės teritorijoje negali būti ilgesnis kaip 36 mėnesiai.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Pabėgėlio statusą gavusiems asmenims išduodamas leidimas nuolat gyventi šalyje.
- Papildomos apsaugos gavėjams yra taikomos supaprastintos sąlygos gauti leidimą nuolat gyventi Lietuvoje (į išgyventą šalyje laikotarpį įskaičiuojama pusė laiko, kuris praėjo nuo prašymo suteikti prieglobstį Lietuvoje, arba visas šis laikas, jeigu jis truko ilgiau nei 18 mėnesių).
- Prieglobsčio gavėjams nėra taikoma mokesčio už leidimo gyventi išdavimo / pratęsimo rinkliava.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Papildomos apsaugos gavėjams leidimas gyventi išduodamas trumpesniame nei trejų metų laikotarpiui ir nesuteikiamas nuolatinio šalies gyventojų statusas.
- Laikotarpis, kai prieglobsčio gavėjų šeimos nariams sudaromos palankesnės sąlygos gauti leidimą gyventi, yra per trumpas. Pagal Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 26 str. nuostatas yra numatytas trijų mėnesių terminas, per kurį prieglobsčio gavėjų šeimos nariai, atvykę šeimos susijungimo pagrindu, turi kreiptis dėl leidimo gyventi suteikimo tam, kad nebūtų taikomi 26 str. 1 dalies 2–5 punktai (reikalavimai pateikti sveikatos draudimą; turėti gyvenamąją vietą ir kt.). Jei šeimos nariai kreipiasi dėl leidimo gyventi išdavimo praleidę trijų mėnesių terminą, jiems taikomi bendrieji reikalavimai, o kai kurios sąlygos (pvz., lėšų, kurių pakaktų pragyventi šalyje, turėjimo) gali būti sunkiai įgyvendinamos.

1.3. Šeimos susijungimas

Šeimos susijungimo vertinimo rodikliai

Teisiniai rodikliai

- o Šeimos ir šeimos susijungimo sąvoka
- o Šeimos ir šeimos narių teisinis statusas
- o Šeimos susijungimo sąlygos
- o Laikotarpis, kurio metu yra taikomos supaprastintos šeimos susijungimo sąlygos
- o DNR / amžiaus testas šeimos ryšiams patvirtinti
- o Supaprastintos šeimos susijungimo sąlygos pažeidžiamų asmenų grupei priskiriamiems prieglobsčio gavėjams
- o Skubos tvarka atliekamos šeimos susijungimo procedūros trukmė
- o Prieglobsčio gavėjų šeimos narių statusas ir jiems išduodamų leidimų gyventi šalyje autonomiškumas
- o Galimybės šeimos nariams gauti integracijos paslaugas

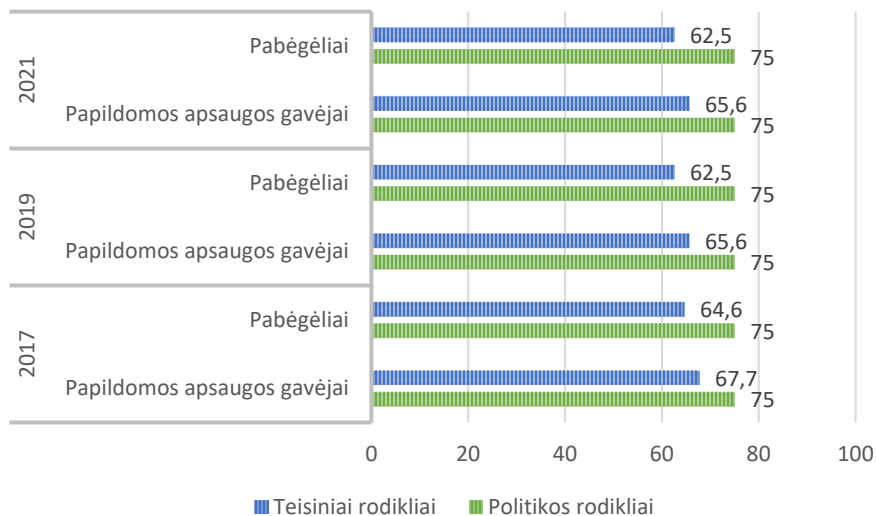
Politikos rodikliai

- o Šeimos narių paieškos paslaugos
- o Mokestis, taikomas šeimos susijungimui

Atliktų trijų vertinimų laikotarpiu 'šeimos susijungimo' teisinių ir politikos rodiklių vertinimas nepasikeitė.³⁰ Šeimos susijungimo sąlygos tiek pabėgėlio statuso gavėjams, tiek asmenims, kuriems suteikta papildoma apsauga, yra vertinamos palankiai (žr. 14 pav.).

³⁰ Antrojo etapo metu buvo patikslinta informacija, o tai lėmė nedidelius bendro vertinimo pokyčius.

14 pav. Šeimos susijungimas
(teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

Teisinis šeimos susijungimo reglamentavimas palankiau vertinamas papildomos apsaugos gavėjų atžvilgiu. Tokį skirtumą lėmė tai, kad pagal „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ įstatymą, pabėgėlio statusą turinčių užsieniečių šeimos nariai negali gauti leidimo gyventi šalyje tokiam pačiam laikotarpiui kaip jų rėmėjai. Įstatymo 43 str. 5 p. numato, kad užsieniečiui šeimos susijungimo atveju leidimas laikinai gyventi išduodamas tokiam pačiam laikotarpiui, kuriam leidimas laikinai gyventi išduotas užsieniečiui, pas kurį atvykstama. Užsieniečiui, kuris šeimos susijungimo tikslu atvyksta pas šeimos narį, turintį leidimą nuolat gyventi, leidimas laikinai gyventi išduodamas vieneriems metams, o keičiamas dvejiems metams. Tad papildomos apsaugos gavėjų šeimos nariai turi vienodą teisinį statusą, nes jiems išduodamas leidimas laikinai gyventi Lietuvoje dvejiems metams. Tuo tarpu pabėgėlio statusą šalyje turinčių asmenų šeimos nariai negali pretenduoti į leidimą nuolat gyventi – jiems išduodamas leidimas laikinai gyventi vieneriems, o vėliau keičiamas dvejiems metams.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Prieglobsčio gavėjų bei į LR teritoriją perkeltų užsieniečių šeimos nariai turi teisę atvykti į šalį šeimos susijungimo pagrindu.

- Prieglobsčio gavėjų šeimos nariai kaip ir asmuo, pas kurį atvykstama, turi vienodas teises gauti integracijos paslaugas.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Pabėgėlio statusą turinčių užsieniečių ir jų šeimos narių, atvykusių šeimos susijungimo pagrindu, statusas nėra vienodas. Be to, siekiant šeimos susijungimo, prieglobsčio gavėjams nėra taikomos jokios išimtys pateikiant dokumentus, įrodančius esant šeimos nariu, ir nėra atsižvelgiama į aplinkybę, kad reikalaujamų dokumentų šeima gali ir neturėti.
- Per trumpas laikotarpis, kurio metu palankesnėmis sąlygomis išduodamas leidimas gyventi prieglobsčio gavėjų šeimos nariams (žr. 1.2. Leidimai gyventi šalyje).
- LR teisės aktai nenumato palengvintų šeimos susijungimo sąlygų prieglobsčio gavėjams, kurie priklauso pažeidžiamų asmenų grupei – jie turi atitikti tuos pačius reikalavimus, kaip visi pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą šalyje gavę asmenys.
- Prieglobsčio gavėjų šeimos narių gaunamas leidimas laikinai gyventi nėra autonomiškas, nepriklausomybė nuo sutuoktinio / -ės teisinio statuso įgyjama tik gavus leidimą nuolat gyventi.

1.4. Pilietybė

Pilietybės vertinimo rodikliai

Teisiniai rodikliai

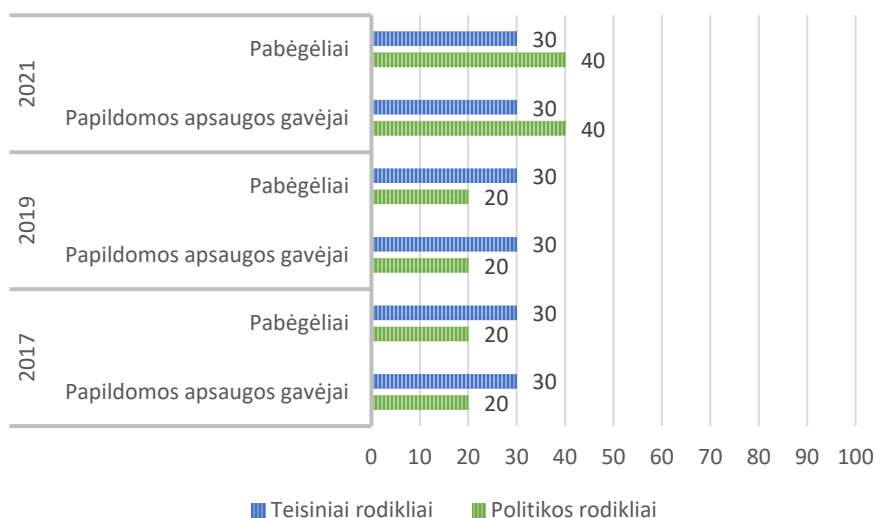
- o Supaprastintos sąlygos įgyjant pilietybę natūralizacijos tvarka
- o Privalomas gyvenimo šalyje laikotarpis pilietybei įgyti
- o Sąlygos pilietybei įgyti natūralizacijos tvarka
- o Supaprastintos pilietybės įgijimo natūralizacijos tvarka sąlygos pažeidžiamų asmenų grupei priskiriamiems prieglobsčio gavėjams
- o Pilietybės suteikimo sąlygos antrosios kartos prieglobsčio gavėjams
- o Skubos tvarka suteikiamos pilietybės natūralizacijos tvarka trukmė

Politikos rodikliai

- o Mokestis, taikomas pilietybei įgyti natūralizacijos tvarka

NIEM tyrimo kontekste 'pilietybės' sritis yra viena prasčiausiai vertinamų integracijos sričių. Atliktų trijų vertinimų laikotarpiu 'pilietybės' teisinių ir politikos rodiklių vertinimas nepasikeitė, tik trečiojo etapo vertinimui buvo patikslinta anksčiau pateikta informacija, tad išaugo pilietybės įgijimo teisiniai rodikliai (žr. 15 pav.).

15 pav. Pilietybės įgijimas
(teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

Lietuvos Respublikos (LR) pilietybės principus apibrėžia „LR Pilietybės įstatymas“³¹. Pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą Lietuvoje gavę užsieniečiai turi teisę tapti LR piliečiais tokia pat natūralizacijos tvarka kaip ir kiti užsieniečiai. Visų pirma, LR pilietybė yra suteikiama tuo atveju, jei asmuo pastaruosius 10 metų teisėtai nuolat gyvena LR (18 str. 1.1 p.) ir prašymo dėl LR pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl LR pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi LR (18 str. 1.2 p.). Asmuo, norintis gauti LR pilietybę, taip pat turi turėti teisėtą pragyvenimo šaltinį (18 str. 1.5 p.); išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą (18 str. 1.3 p.) ir Konstitucijos egzaminą (18 str. 1.4 p.).

³¹ LR Seimas. „Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas“, Nr. XI-1196, 2010 m. gruodžio 2 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2022 m. sausio 28 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387811/pdnedTpmhr>

Reikalavimai išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą ir Konstitucijos egzaminą nėra taikomi asmenims, kuriems sukako 65 metai; kuriems nustatytas 0–55 procentų darbingumo lygis; kuriems sukako senatvės pensijos amžius ir kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis, taip pat asmenims, sergantiems sunkiomis chroninėmis psichikos ligomis (18 str. 3 p.).

LR pilietybė nėra suteikiama asmenims, kurie rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė vieno ar kito pobūdžio nusikalstamas veikas ar iki atvykimo gyventi į Lietuvą kitoje šalyje buvo įvykdę nusikaltimus, pagal LR įstatymus laikomus labai sunkiais (22 str. 1–3 p.).

Pagal „LR pilietybės įstatymo“ 18 str. 1.6 p. LR pilietybės įgijimo atveju asmuo raštu turi pareikšti savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės (jei yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę LR pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, taip pat, jei yra asmuo be pilietybės). Ši nuostata nėra taikoma kitų valstybių piliečiams arba asmenims be pilietybės, kurie turi pabėgėlio statusą LR (18 str. 4 p.).

Prašymai dėl LR pilietybės suteikimo turi būti išnagrinėti Pilietybės reikalų komisijoje ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo visų reikalingų dokumentų gavimo dienos.³²

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Įgyjant pilietybę natūralizacijos tvarka užsieniečiams (tiek ne ES piliečiams migrantams, tiek prieglobsčio gavėjams) nėra taikoma sąlyga išlaikyti integracijos testus.
- Išimtys dėl LR pilietybės įgijimo natūralizacijos tvarka yra daromos asmenims, kuriems sukako 65 metai, ir asmenims, kuriems yra nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis, bei asmenims, sergantiems sunkiomis chroninėmis psichinėmis ligomis. Šiems asmenims netaikomas reikalavimas išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą ir LR Konstitucijos egzaminą.

³² LR Prezidentas. „Dekretas dėl LR Prezidento 2011 m. rugsėjo 6 d. dekreto Nr. 1K-812 „Dėl pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir pilietybės reikalų komisijos reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“, Nr. 1K-700, 2016 m. birželio 30 d. Prieiga per internetą: <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2016/06/2016-06-30-1k-700.pdf>

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Prieglobsčio gavėjams nėra taikomos jokios lengvatos LR pilietybei įgyti natūralizacijos tvarka.
- Pilietybės suteikimo sąlygos antrajai prieglobsčio gavėjų kartai – LR pilietybės neįgyja gimdami, taip pat nėra supaprastintų natūralizacijos sąlygų.
- Išimtyms dėl LR pilietybės įgijimo natūralizacijos tvarka netaikomos tokioms pažeidžiamų asmenų grupėms kaip nelydimi nepilnamečiai ir asmenys, kurie patyrė kankinimus, prievartą ar kitokį sunkų psichologinį, fizinį ar seksualinį smurtą.

1.5. Būstas

Būsto vertinimo rodikliai

Teisiniai rodikliai

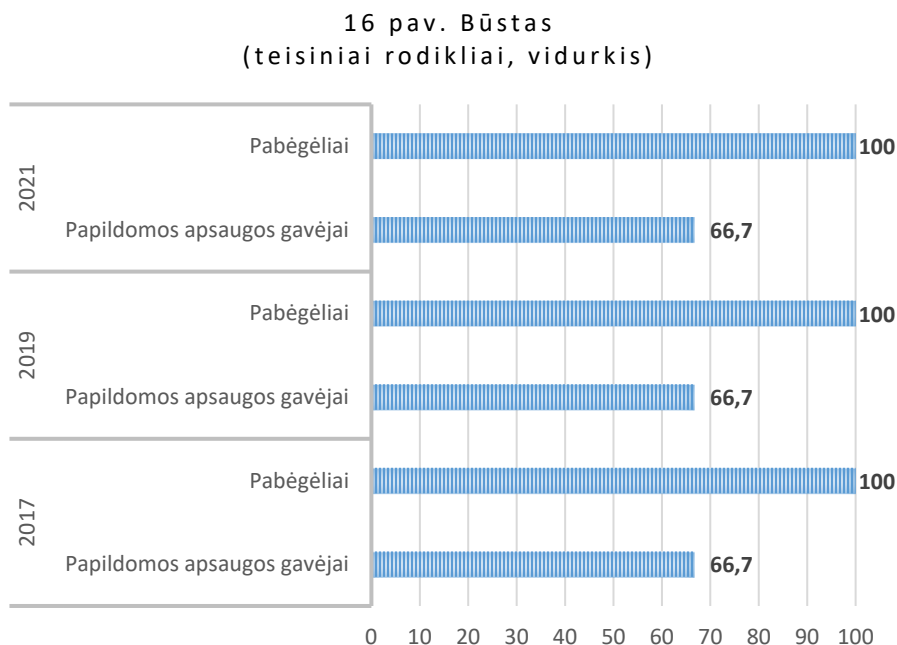
- o Laisvas judėjimas ir gyvenamosios vietos šalyje pasirinkimas
- o Teisė į aprūpinimą būstu ir pašalpą būstui
- o Nuosavybės teisės

Trijų vertinimų laikotarpiu buvo pastebėti svarbūs pokyčiai būsto politikos srityje. Visų pirma, 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo „LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo“ pakeitimo įstatymas³³. Šio įstatymo pakeitimai atvėrė galimybes prieglobsčio gavėjams gauti savivaldybės teritorijoje teikiamas paslaugas (vaikų švietimo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose; socialines paslaugas ir pan.) nedeklaravus gyvenamosios vietos paramos integracijai savivaldybės teritorijoje laikotarpiu.³⁴ Ši informacija buvo įtraukta į pirminio vertinimo ataskaitą, tad teisiniai rodikliai nekito. NIEM vertinimu, papildomos apsaugos

³³ LR Seimas. „LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo Nr. VIII-840 pakeitimo įstatymas“, Nr. XIII-961, 2017 m. gruodžio 21 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2af334f0e71911e7b4d1bdd5f1a9ff0e>

³⁴ Pagal šio 6 str. 5 p. užsienietis, kuriam suteiktas prieglobstis LR, paramos integracijai teikimo laikotarpiu pagal savivaldybę, kurios teritorijoje gyvena, yra įtraukiamas į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą.

gavėjų teisiniai rodikliai yra žemesni nei asmenų, Lietuvos Respublikoje turinčių pabėgėlio statusą, tai susiję su aplinkybe, kad papildomos apsaugos gavėjai turi labiau apribotas nuosavybės teises³⁵ (žr. 16 pav.).

Politikos rodikliai

- o Būsto prieinamumas pažeidžiamoms asmenų grupėms
- o Informavimas apie iššūkius, su kuriais susiduria prieglobsčio gavėjai būsto rinkoje
- o Prieglobsčio gavėjų informavimas, konsultavimas ir atstovavimas būsto klausimais
- o Parama laikinam būstui
- o Parama ilgalaikiam būstui
- o Tikslinės paramos būstui teikimo laikotarpis
- o Administracinės kliūtys socialiniam būstui gauti
- o Būsto kokybės vertinimas

³⁵ Remiantis „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 str. 3 d. įgyvendinimo konstituciniu įstatymu“ (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29275/asr>), nuosavybės teisę įsigyti žemę, vidaus vandenį ir miškus turi tik tie užsieniečiai, kurie yra nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai. Tad papildomos apsaugos gavėjai dėl jiems išduodamo leidimo laikinai gyventi šalyje šios teisės neturi.

Įgyvendinimo rodikliai

- o Mechanizmai, skirti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimams įtraukti į būsto politiką
- o Tarptautinės apsaugos gavėjų apgyvendinimo klausimų koordinavimas su regionų ir vietos valdžios institucijomis
- o Bendradarbiavimas būsto klausimais su ekspertais iš NVO

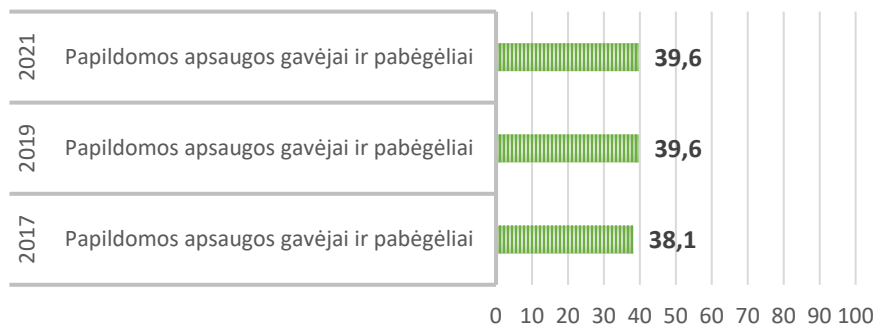
Būsto politikos (žr. 17 pav.) ir įgyvendinimo (žr. 18 pav.) rodiklių pokyčiai analizuojamu laikotarpiu yra susiję su „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“ numatytais priemonėmis, susijusiomis su būsto prieglobsčio gavėjams kokybės vertinimu (2.3 priemonė) ir bandomuoju paramos integracijai projektu pasirinktoje savivaldybėje (2.2 priemonė) (politikos rodikliai) bei prieglobsčio gavėjų integracijos politikos įgyvendinimo stebėsenai ir vertinimui (12 uždavinys) (įgyvendinimo rodikliai).

Pagal Veiksmų plane numatytą priemonę 2.3., 2019 m. Lietuvos savivaldybių asociacija, surinkusi informaciją iš savivaldybių, nurodė, jog gyvenamosios paskirties patalpų, kurias rekonstravus ar renovavus būtų galima pritaikyti prieglobsčio gavėjams ar Lietuvoje norintiems dirbti užsieniečiams, yra 13 savivaldybių teritorijoje.³⁶ 2019–2021 m. laikotarpiu, atliepiant 2.2. Veiksmų plano priemonę, įgyvendintas projektas, kurio metu analizuoti savivaldybėse gyvenančių užsienio šalių piliečių (taip pat ir prieglobsčio gavėjų) poreikiai ir galimybės ir šiuo metu kuriami kiekvienai savivaldybei aktualūs integracijos planai.³⁷

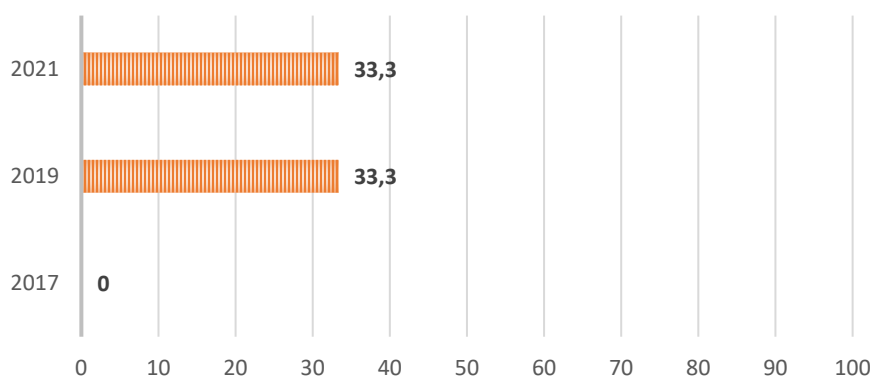
³⁶ Socialinė apsaugos ir darbo ministerija. Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų plano ataskaitos (už 2019, 2020 ir 2021 metus). Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/uzsienieciu-integracijos-i-visuomene-2018-2021-metu-veiksmu-plano-ataskaitos-uz-2019-2020-ir-2021-metus>

³⁷ Ten pat.

17 pav. Būstas
(politikos rodikliai, vidurkis)

18 pav. Būstas
(ĮGYVENDINIMO RODIKLIAI, vidurkis)

Nepaisant teigiamų pokyčių, vertinant būsto politikos įgyvendinimo rodiklius, problemiška išlieka aplinkybė, kad šalyje nėra institucijos, kuri koordinuotų prieglobsčio gavėjų apgyvendinimą savivaldybėse, teikdama paramą regionų / savivaldybių valdžios institucijoms, kad prieglobsčio gavėjai gyventų integracijai perspektyvioje aplinkoje, bei siūlydama priemones, kurios padėtų patenkinti prieglobsčio gavėjų būsto poreikius. Taip pat neigiamai vertinama, kad valstybinės institucijos, išskyrus Pabėgėlių priėmimo centrą, nedalyvauja ieškodamos būsto prieglobsčio gavėjams, šį klausimą palikdamos spręsti NVO ar patiems prieglobsčio gavėjams.

Antrojo tęstinio vertinimo laikotarpiu atliktos anoniminės apklausos rezultatai atskleidžia, kad respondentams yra tekę susidurti su nepalankiomis gyvenimo (apgyvendinimo) sąlygomis dažniausiai dėl neproporcingai didelių išlaidų nuomai (69 proc.), netinkamai (nekokybiškai) pritaikytų gyvenimo sąlygų ir infrastruktūros (34.5 proc.), taip pat dėl

gyvenamosios vietos, kuri yra nutolusi nuo viešųjų paslaugų, mokyklų, pasižymi ribotomis įsidarbinimo, taip pat dalyvavimo bendruomenės veiklose galimybėmis (20.7 proc.). Dar apie 10.3 proc. respondentų įvardijo gyvenantys perpildyto būsto sąlygomis.

Fokus grupėse dalyvavę ir individualiai interviu davę prieglobsčio gavėjai įvardijo, kad didžiausias iššūkis, su kuriuo jiems teko susidurti ieškant būsto, yra susijęs su išankstinėmis Lietuvos gyventojų nuostatomis pabėgėlių (ypač musulmonų) atžvilgiu, kurios paaštrėjo didėjant prieglobsčio prašytojų skaičiui Lietuvoje. Prieglobsčio gavėjai įvardijo susiduriantys ir su neigiamu kaimynų požiūriu bei vaikų patyčiomis kaimynystėje. Be to, dėl lietuvių kalbos gebėjimų stokos susiduriama su sunkumais ne tik susirasti tinkamą būstą, bet ir bendrauti su būsto savininkais. Kaip ir anketinės apklausos metu, kaip vienas iš iššūkių buvo įvardytos ir didelės būsto nuomos kainos. Prieglobsčio gavėjai taip pat įvardijo strategijos trūkumą, kaip rasti būstą, didėjant jo ieškančių užsieniečių skaičiui.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Priemonės, numatytos „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“, pagal kurias būtų atliekamas būsto prieglobsčio gavėjams savivaldybėse kokybės vertinimas.
- Prieglobsčio gavėjai turi teisę gauti socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams (socialinę pašalpą ir kompensaciją būsto šildymui, geriamojo vandens ir karšto vandens išlaidoms).

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Nėra įgyvendinamos prevencinės kampanijos, kurių metu būtų informuojama apie prieglobsčio gavėjų situaciją ir iššūkius, su kuriais jie susiduria būsto rinkoje.
- Prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, kuriai būtų suteikiama teisė gauti socialinį būstą lengvesnėmis sąlygomis.
- Prieglobsčio gavėjams nėra teikiamos teisinės konsultacijos būsto klausimais (valstybiniu ir savivaldybės lygmeniu; konsultacijas teikia tik NVO).

- Apgyvendinant prieglobsčio gavėjus savivaldybėse nėra vertinamas gyvenamojo rajono saugumas, būstų prieinamumas, įsidarbinimo galimybės, būsto kokybė ir aplink būstą esanti infrastruktūra (pvz., įvairių paslaugų, integracijos centrų, mokyklų, transporto ir pan. prieinamumas).

1.6. Užimtumas

Užimtumo vertinimo rodikliai

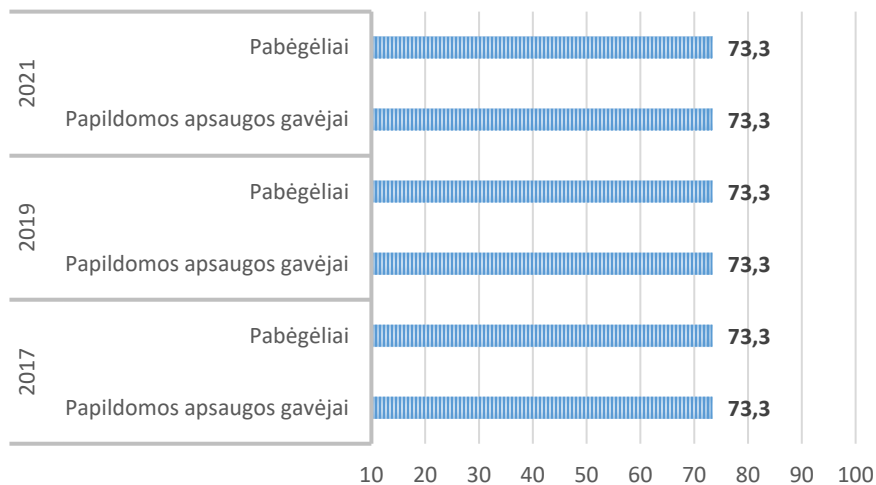
Teisiniai rodikliai

- o Galimybės dalyvauti darbo rinkoje
- o Darbo vietos susikūrimo galimybės
- o Teisė į įgyto išsilavinimo ir įgūdžių pripažinimą
- o Įgytą išsilavinimą pagrindžiančių dokumentų (diplomų, sertifikatų ir pan.) pripažinimo procedūra

Tyrimo įgyvendinimo laikotarpiu didžiausias pokytis, vertinant užimtumo srities teisinius rodiklius, yra susijęs su aplinkybe, kad 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai³⁸, suteikiantys prieglobsčio prašytojams teisę dirbti, jeigu per 6 mėnesius nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo dienos Migracijos departamentas nepriėmė sprendimo dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ne dėl prieglobsčio prašytojo kaltės (71 str.). Tiesa, šis reikšmingas pokytis neatsispindi galutiniame prieglobsčio gavėjų integracijos rodiklių vertinime, tad jis 2017–2021 m. laikotarpiu išliko nepakitęs (žr. 19 pav.).

³⁸ Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, Nr. IX-2206 2, 58, 64, 71 ir 88 straipsnių pakeitimo įstatymas, Nr. XIII-2582, 2019 m. gruodžio 3 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=c726c1a01cac11eabe008ea93139d588&fbclid=IwAR2N7MxqfrPL8C9EJXXHelk-b5b9h1l-Z5M-yZVls2UGsiHj00faWbl6Re8>.

19 pav. Užimtumas
(teisiniai rodikliai, vidurkis)

Teisinis užimtumo reglamentavimas yra vertinamas palankiai tiek pabėgėlių, tiek papildomos apsaugos gavėjų atžvilgiu. Teigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes dalyvauti Lietuvos darbo rinkoje; patys susikurti darbo vietą; turi tokias pačias galimybes kaip kiti užsienio šalių piliečiai, kad jų ne Lietuvoje įgytas išsilavinimas būtų pripažintas; šalyje yra reglamentuotas profesinės kvalifikacijos pripažinimas. Tačiau neigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai nepriskiriami pažeidžiamų asmenų grupei ir jiems nėra taikomos jokios lengvatos pripažįstant jų įgytą išsilavinimą ar profesinę kvalifikaciją (pvz., nėra reglamentuota tvarka, kaip toks vertinimas ir pripažinimas turėtų būti įgyvendinimas, jei trūksta dokumentų turimam išsilavinimui pagrįsti) bei nėra teikiama jokia finansinė ir techninė parama (pvz., finansinė parama dokumentams vertinti ir pan.).

Politikos rodikliai

- o Pažeidžiamų asmenų grupėms priklausančių prieglobsčio gavėjų galimybės įsidarbinti
- o Administracinės kliūtys, trukdančios įsidarbinti
- o Prevencinės kampanijos dėl prieglobsčio gavėjų situacijos darbo rinkoje
- o Įgūdžių vertinimas

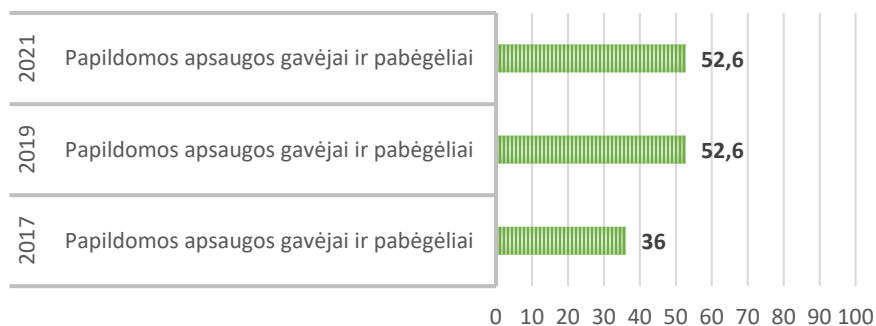
- o Konsultavimas darbo paieškos ir įsidarbinimo klausimais
- o Tikslinė pagalba verslininkams

Įgyvendinimo rodikliai

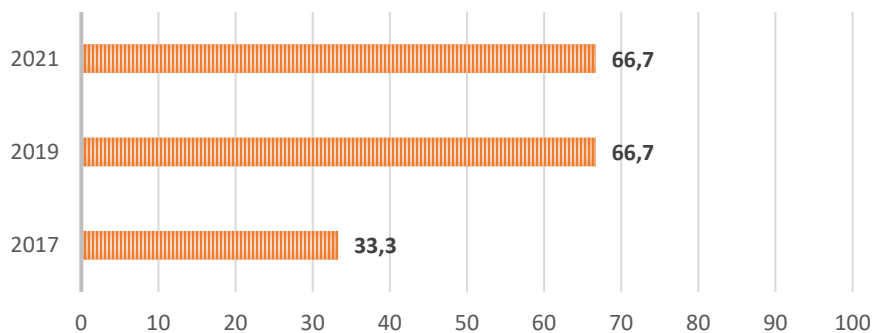
- o Mechanizmai, skirti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos į užimtumo politiką klausimams įtraukti
- o Tarptautinės apsaugos gavėjų užimtumo klausimų koordinavimas su regionų ir vietos valdžios institucijomis
- o Bendradarbiavimas užimtumo klausimais su NVO ekspertais

„Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plano“ priėmimas turėjo įtakos tiek politikos, tiek įgyvendinimo rodiklių vertinimo augimui pirmojo tęstinio vertinimo laikotarpiu. Pokyčių trečiajame vertinimo etape nebuvo (žr. 20 ir 21 pav.)

20 pav. Užimtumas
(politikos rodikliai, vidurkis)

21 pav. Užimtumas
(įgyvendinimo rodikliai, vidurkis)

Užimtumo politika vertinama kaip vidutiniškai palanki. Pagal NIEM vertinimą, visų pirma, problemiška išlieka aplinkybė, kad valstybinės institucijos, teikdamos pagalbą įsidarbinant, neatsižvelgia į individualią prieglobsčio gavėjų, ypač į asmenų, priklausančių pažeidžiamų asmenų grupėms (moterų, vienišų tėvų, vyresnio amžiaus asmenų, neįgaliųjų ir smurtą, prievartą ar kankinimus patyrusiųjų), situaciją. Taip pat neigiamai vertinama, kad šalyje nėra teikiamos paslaugos, skatinančios ir padedančios prieglobsčio gavėjams užsiimti verslu (pvz., pagalba kuriant verslo planus, finansinė / logistinė parama ir pan.).

Antrojo tęstinio vertinimo laikotarpiu atliktos anoniminės anketinės apklausos rezultatai atskleidžia, kad 80.8 proc. respondentų dirbo žemesnės kvalifikacijos darbus nei yra jų turima profesinė kvalifikacija. Dažniausiai su integracijos į darbo rinką iššūkiais apklausos dalyviai buvo susidūrę dėl lietuvių kalbos gebėjimų trūkumo (50 proc.) ir išankstinių visuomenės nuostatų (42 proc.). Lietuvių kalbos žinių trūkumas ir neigiamas visuomenės nusistatymas (ypač musulmonų atžvilgiu) fokus grupėse dalyvavusių bei individualių interviu metu kalbintų prieglobsčio gavėjų buvo įvardyti kaip didžiausi iššūkiai sėkmingai įsitraukiant į darbo rinką. Tyrimo dalyviai taip pat įvardijo sulaukę mažai pagalbos Užimtumo tarnyboje, o jiems siūlomi darbai suteikdavo mažai perspektyvų tobulėti ir vystyti įgūdžius.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Pagal „Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo“ nuostatas, prieglobsčio gavėjai darbo rinkoje priklauso papildomai remiamų asmenų grupei.
- Priemonės, numatytos „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“, pagal kurias būtų atliekama prieglobsčio gavėjų užimtumo stebėseną ir vertinimas; informacijos apie prieglobsčio gavėjų situaciją ir iššūkius darbo rinkoje sklaida darbdaviams; tikslinė pagalba prieglobsčio gavėjams, norintiems užsiimti verslu Lietuvoje.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Valstybinės institucijos teikdamos pagalbą įsidarbinant neatsižvelgia į individualią prieglobsčio gavėjų, ypač asmenų, priklausančių pažeidžiamų asmenų grupėms

(moterų, vienišų tėvų, vyresnio amžiaus asmenų, neįgaliųjų ir smurtą, prievartą ar kankinimus patyrusiųjų), situaciją.

- Šalyje nėra teikiama pagalba prieglobsčio gavėjams, norintiems užsiimti verslu (pvz., kuriant verslo planus, finansinę / logistinę paramą ir pan.).

1.7. Profesinis mokymas

Profesinio mokymo vertinimo rodikliai

Teisiniai rodikliai

- o Galimybės įgyti profesinį ir su užimtumu susijusį išsilavinimą

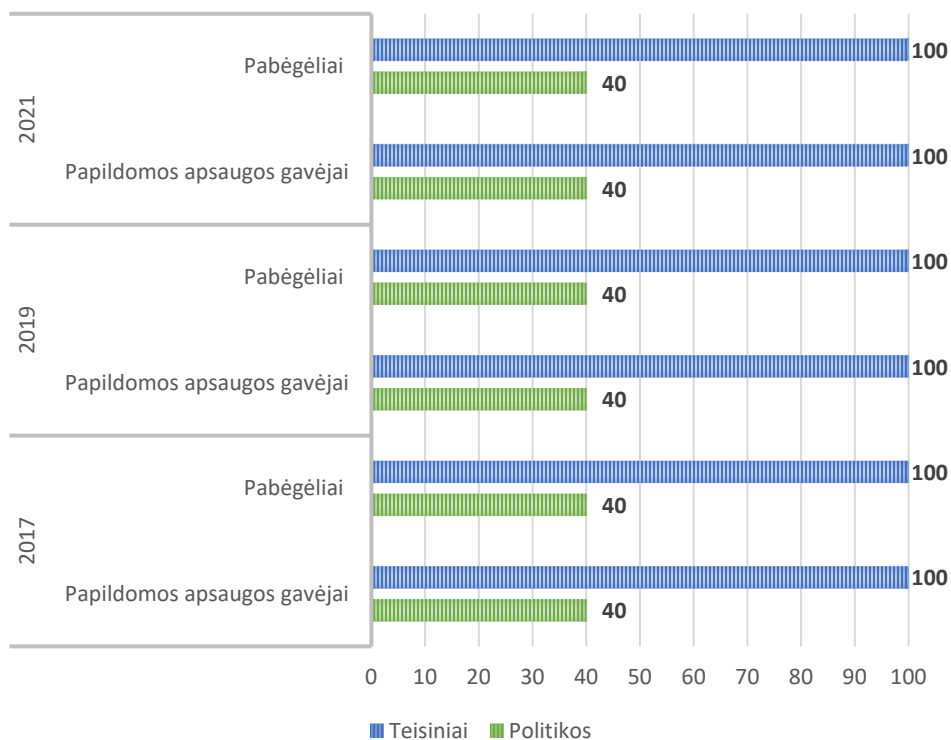
Politikos rodikliai

- o Pažeidžiamų asmenų grupėms priklausančių prieglobsčio gavėjų galimybės įgyti profesinį išsilavinimą
- o Administracinės kliūtys, trukdančios įgyti profesinį išsilavinimą
- o Prevencinės kampanijos dėl prieglobsčio gavėjų situacijos profesinio išsilavinimo kontekste
- o Profesinio ugdymo ir kitų su užimtumu susijusių švietimo priemonių prieinamumas
- o Tikslinio profesinio ugdymo ir profesinio mokymo trukmė

Tyrimo laikotarpiu neįvyko jokių profesinio mokymo teisinių ir politikos rodiklių pokyčių (žr. 22 pav.). Teisinis profesinio mokymo reglamentavimas yra vertinamas labai palankiai, tuo tarpu politikos rodikliai vertinami kaip mažiau palankūs. Visų pirma, kritiškai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, kurios profesiniam ugdymui yra skiriamas ypatingas dėmesys bei taikomos tik šiai grupei sukurtos profesinio ugdymo ir su užimtumu susijusios programos. Antra, šalyje valstybinės institucijos neįgyvendina priemonių, kurios būtų skirtos informuoti apie prieglobsčių gavėjų situaciją bei iššūkius, su kuriais jie susiduria profesinio mokymo kontekste. Trečia, valstybė neįgyvendina veiklų, kuriomis prieglobsčio gavėjai būtų skatinami dalyvauti profesinio mokymo ir su užimtumu susijusiuose mokymuose (pvz., stipendijų teikimas, profesinio

orientavimo kampanijų inicijavimas, kursų pritaikymas lietuvių kalba nekalbantiems asmenims ir pan.).

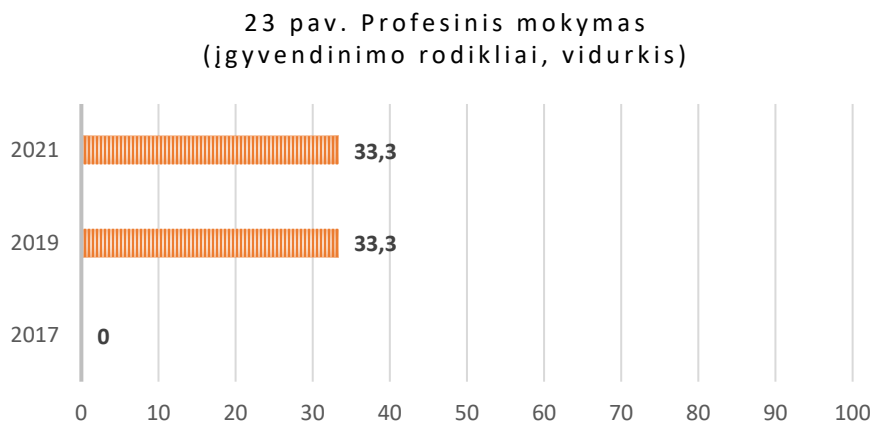
22 pav. Profesinis mokymas
(teisiniai ir politikos rodikliai, vidurkis)

Igyvendinimo rodikliai

- o Mechanizmai, skirti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimams įtraukti į profesinio mokymo ir su užimtumu susijusio švietimo politiką
- o Tarptautinės apsaugos gavėjų profesinio mokymo klausimų koordinavimas bendradarbiaujant su regionų ir vietos valdžios institucijomis
- o Bendradarbiavimas profesinio mokymo ir su užimtumu susijusio švietimo srityje su ekspertinėmis NVO ir ne pelno siekiančiomis suaugusiųjų švietimo organizacijomis

Tuo tarpu vertinant profesinio mokymo įgyvendinimo rodiklius pokyčiai fiksuoti pirmojo tęstinio vertinimo laikotarpiu (žr. 23 pav.) ir yra susiję su prieglobsčio gavėjų integracijos procesų stebėseną ir vertinimu, numatytais „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“.

Antrojo tęstinio vertinimo laikotarpiu atlikta anoniminė anketinė apklausa atskleidžia, kad 80 proc. respondentų suvokia profesinio mokymo svarbą tam, kad išlaikytų turimą darbą ar susirastų naują. Apie pusę tyrimo dalyvių įvardijo, kad jų poreikiai dalyvauti profesinio mokymų programose nėra patenkinti dėl ribotų galimybių dalyvauti tokio pobūdžio mokymuose, taip pat dėl tokių mokymų kainų (po 43.3 proc.). Trečdalis (33.3 proc.) respondentų negali dalyvauti profesiniuose mokymuose dėl darbinių, o maždaug ketvirtadalis (23.3 proc.) dėl šeimyninių įsipareigojimų. Fokus grupių ir individualių interviu dalyviai įvardijo, kad didžiausi iššūkiai, su kuriais jie yra susidūrę profesinių mokymų srityje, yra susiję su lietuvių kalbos žinių trūkumu, taip pat su ribotomis galimybėmis dėl profesinių mokymų kainų, kurios yra sunkiai prieinamos prieglobsčio gavėjams. Keletas informantų taip pat paminėjo, kad jiems nepavyko rasti kursų, kurie jiems būtų aktualūs tolimesnei

integracijai į darbo rinką ir, kad jiems trūksta informacijos apie kursus ne lietuvių kalba, o kursų mokymų metodai dažnai nėra pritaikyti užsieniečiams.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes dalyvauti profesiniame mokyme ir įgyti profesinį išsilavinimą.
- Priemonės, numatytos „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“, pagal kurias būtų atliekama prieglobsčio gavėjų integracijos procesų stebėseną ir vertinimas.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, kurios profesiniam mokymui yra skiriamas ypatingas dėmesys bei taikomos tik šiai grupei sukurtos profesinio ugdymo ir su užimtumu susijusios programos.
- Šalyje valstybinės institucijos neįgyvendina priemonių, kurios būtų skirtos informuoti apie prieglobsčio gavėjų situaciją bei iššūkius, su kuriais jie susiduria profesinio mokymo kontekste.
- Šalyje nėra taikoma praktika skatinti prieglobsčio gavėjus dalyvauti profesiniuose ir su užimtumu susijusiuose mokymuose (pvz., stipendijų teikimas, profesinio orientavimo kampanijos ir pan.).

1.8. Sveikatos apsauga

Vertinami sveikatos apsaugos rodikliai

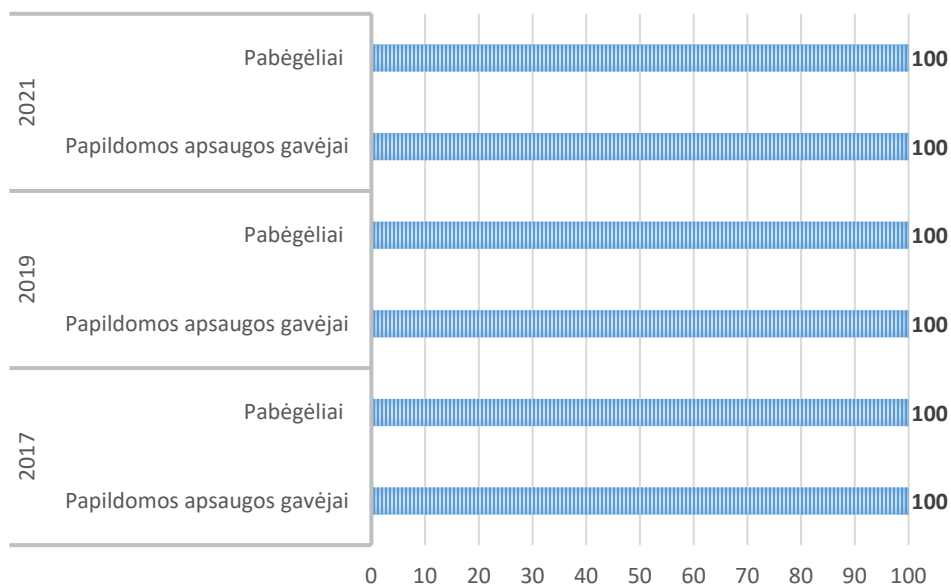
Teisiniai rodikliai

- o Įtraukimas į sveikatos priežiūros sistemą
- o Sveikatos aprėpties mastas

Teisinis sveikatos apsaugos reglamentavimas prieglobsčio gavėjų atžvilgiu yra vertinamas labai palankiai (žr. 24 pav.). Tyrimo laikotarpiu teisiniai sveikatos priežiūros rodikliai nekito.

Teigiamai vertinama, kad prieglobsčio gavėjai yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu ir turi teisę gauti visas reikiamas sveikatos priežiūros paslaugas.

24 pav. Sveikatos apsauga
(teisiniai rodikliai, vidurkis)

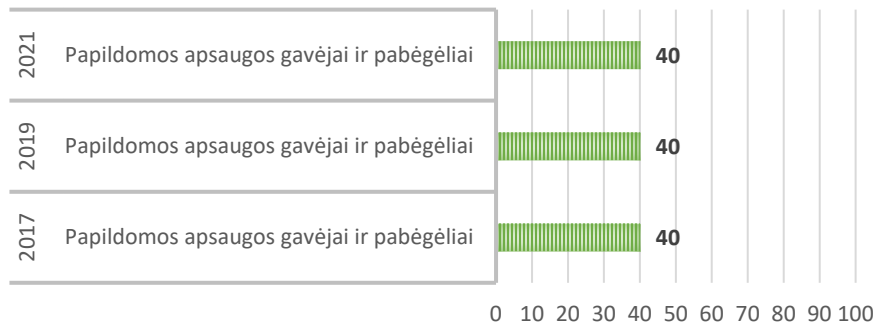

Politikos rodikliai

- o Galimybės gauti sveikatos priežiūros paslaugas asmenims, turintiems specialiųjų poreikių
- o Sveikatos priežiūros specialistų informavimas apie prieglobsčio gavėjų teises sveikatos apsaugos sistemoje
- o Prieglobsčio gavėjų informavimas apie jų teises sveikatos apsaugos sistemoje ir naudojimąsi sveikatos priežiūros paslaugomis
- o Nemokamo vertimo, gaunant sveikatos priežiūros paslaugas, prieinamumas

Ir teisiniai rodikliai, ir politikos rodikliai (žr. 25 pav.) sveikatos priežiūros srityje tyrimo laikotarpiu nekito. Šie rodikliai vertinami kaip mažiau palankūs, o toks vertinimas yra susijęs su tokiais aplinkybėmis kaip ribotas nemokamų vertimo paslaugų prieinamumas, trūksta sveikatos priežiūros specialistų informavimo apie prieglobsčio gavėjų teises ir naudojimąsi sveikatos priežiūros paslaugomis ir kt.

25 pav. Sveikatos apsauga
(politikos rodikliai, vidurkis)

Igyvendinimo rodikliai

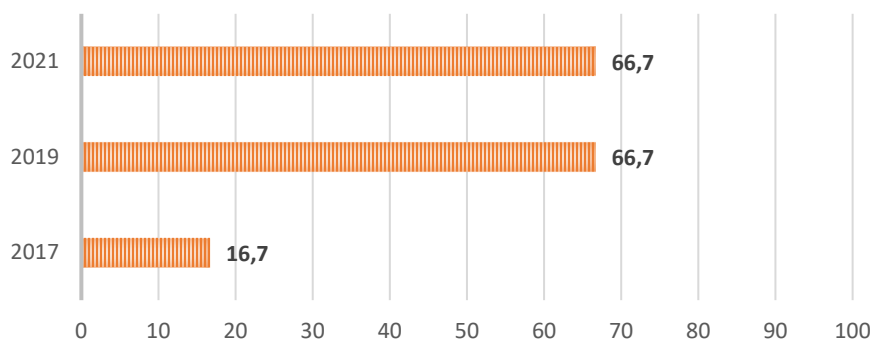
- o Mechanizmai, skirti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimams įtraukti į sveikatos priežiūros politiką
- o Tarptautinės apsaugos gavėjų sveikatos priežiūros koordinavimas su regionų ir vietos valdžios institucijomis ir / arba sveikatos įstaigomis
- o Bendradarbiavimas sveikatos priežiūros srityje su ekspertinėmis NVO

Kaip ir kitose tyrimo srityse, didžiausi pokyčiai vertinant sveikatos priežiūros įgyvendinimo rodiklius (žr. 25 pav.) fiksuoti pirmojo tęstinio vertinimo metu ir yra susiję su „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plano“ uždaviniais ir priemonėmis. Visų pirma, teigiamai vertinama, kad Veiksmų plane yra numatytos priemonės, susijusios su prieglobsčio gavėjų integracijos procesų stebėseną ir vertinimą (12 uždavinys ir po juo numatytos priemonės – 3.2 priemonė). Antra, Veiksmų plano 10.1 priemone numatoma organizuoti mokymus sveikatos priežiūros paslaugas teikiantiems darbuotojams. Kaip įvardijama Veiksmų plano ataskaitose³⁹, 2019–2021 m. laikotarpiu buvo suorganizuota 14 kvalifikacijos tobulinimo kursų, kurių metu apmokyti 279 sveikatos specialistai, teikiantys privalomojo sveikatos mokymo paslaugas. Pagal šią priemonę 2021 m. Lietuvos sveikatos

³⁹ Socialinė apsaugos ir darbo ministerija. Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų plano ataskaitos (už 2019, 2020 ir 2021 metus). Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/uzsienieciu-integracijos-i-visuomene-2018-2021-metu-veiksmu-plano-ataskaitos-uz-2019-2020-ir-2021-metus>

mokslų universitetas taip pat vykdė sveikatos priežiūros specialistų profesinės kvalifikacijos tobulinimui skirtus renginius.

26 pav. Sveikatos apsauga
(įgyvendinimo rodikliai, vidurkis)

Antrojo tęstinio vertinimo laikotarpiu atlikta anoniminė anketinė apklausa atskleidžia, kad prieglobsčio gavėjai susiduria su iššūkiais gaunant sveikatos priežiūros paslaugas praktiškai – trečdalis (33.3 proc.) apklausoje dalyvavusių prieglobsčio gavėjų teigė, kad turi nepatenkintų sveikatos priežiūros poreikių. Dažniausiai respondentai pažymėjo, kad sveikatos priežiūros prieinamumą riboja informacijos apie sveikatos priežiūrą trūkumas (35.3 proc.) ir lėšų trūkumas / privalomo sveikatos priežiūros draudimo neturėjimas (23.4 proc.). Fokus grupių ir interviu dalyviai, kalbėdami apie iššūkius, su kuriais jie susiduria sveikatos priežiūros kontekste, dažniausiai įvardijo lietuvių kalbos barjerą ir vertimo paslaugų trūkumą, informacijos apie sveikatos priežiūros paslaugas trūkumą bei išankstinį nusistatymą ir neigiamas visuomenės nuostatas.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Prieglobsčio gavėjai, kaip ir LR piliečiai, yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu⁴⁰, kuris jiems garantuoja nemokamas sveikatos priežiūros paslaugas ir išlaidų už suteiktus vaistus bei medicinos pagalbos priemones kompensavimą. Integracijos laikotarpiu jie yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu valstybės

⁴⁰ LR Seimas. „LR sveikatos draudimo įstatymas“, Nr. I-1343, 1996 m. gegužės 21 d., galiojanti redakcija nuo 2022 m. sausio 1 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.94F6B680E8B8?faces-redirect=true>

lėšomis, t. y., jiems teikiamos tokios pačios sveikatos priežiūros paslaugos kaip ir LR piliečiams.

- Priemonės, numatytos „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“, pagal kurias būtų atliekama prieglobsčio gavėjų integracijos procesų stebėseną ir vertinimas bei sveikatos priežiūros specialistų informavimas apie įvairias kultūras, siekiant mažinti stereotipus ir formuoti lygybės vertybines nuostatas.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Sveikatos priežiūros įstaigose nėra teikiamos (nemokamos) vertėjo paslaugos (prieglobsčio gavėjus paprastai lydi paramą integracijai savivaldybės teritorijoje teikiančios organizacijos atstovas (kuratorius), kuris užtikrina vertimą pats arba atsivesdamas / nuotoliniu būdu susisiekdamas su vertėju).
- Šalyje nėra koordinuojamas regioninių sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimas prieglobsčio gavėjų sveikatos priežiūros klausimais.

1.9. Socialinė apsauga

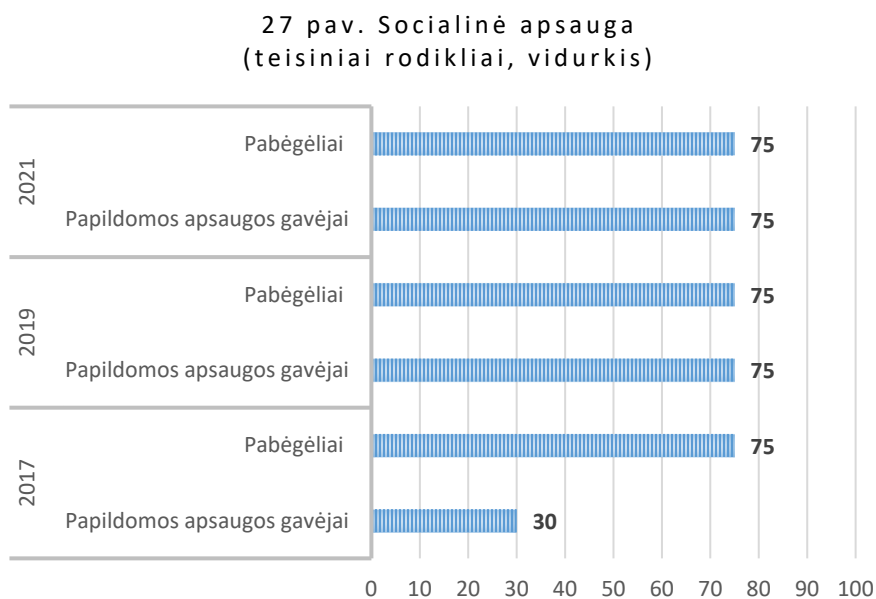
Vertinami socialinės apsaugos rodikliai

Teisiniai rodikliai

- o Įtraukimas į socialinės priežiūros sistemą
- o Socialinių išmokų aprėptis

Pirmojo tyrimo etapo metu socialinė apsauga buvo viena silpniausiai vertinamų sričių. Iki 2017 m. papildomą apsaugą turintys užsieniečiai buvo labiau pažeidžiamoje padėtyje, nes dėl jiems išduodamo leidimo laikinai gyventi LR jiems nepriklausė kai kurios socialinės garantijos. Nuo 2017 m. spalio 1 d. „LR Išmokų vaikams įstatymas“ (1str. 2.9 p.) ir „LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas“ (1 str. 2 p.), o nuo 2018 m. sausio 1 d. „LR Šalpos pensijų įstatymas“ (1 str. 4 p.) papildyti punktais, kad šių įstatymų nuostatos galioja „užsieniečiams, kuriems suteiktas prieglobstis LR“. Iki tol papildomą apsaugą turintiems asmenims šių įstatymų nuostatos negaliojo. Sulyginus prieglobsčio gavėjų ir papildomą

apsaugą turinčių užsieniečių statusą, tęstinio vertinimo rezultatai pagerėjo papildomos apsaugos gavėjų atžvilgiu ir dabar yra vertinami taip pat kaip ir prieglobsčio gavėjų (žr. 27 pav.).

Politikos rodikliai

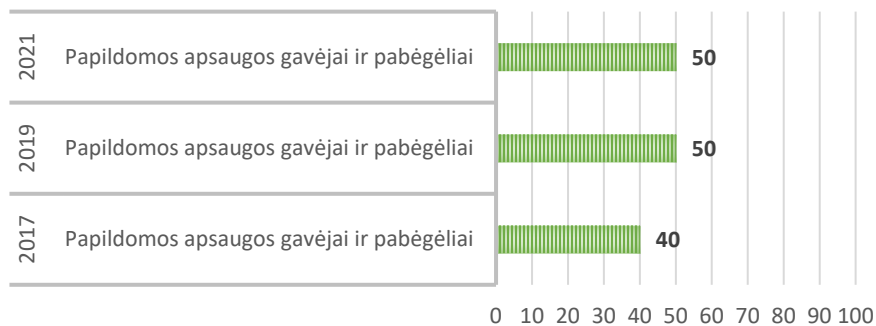
- o Administracinės kliūtys norintiems gauti socialines garantijas
- o Socialinių paslaugų teikėjų informavimas apie prieglobsčio gavėjų teises socialinės apsaugos sistemoje
- o Prieglobsčio gavėjų informavimas apie jų teises socialinės apsaugos sistemoje ir naudojimąsi socialinės apsaugos paslaugomis

Igyvendinimo rodikliai

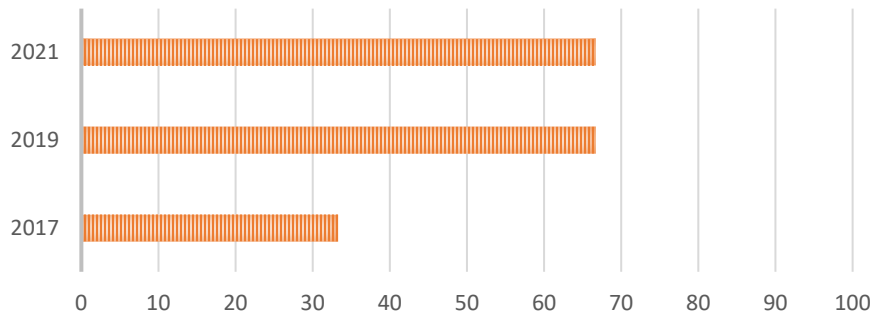
- o Mechanizmai, skirti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimams įtraukti į socialinės apsaugos politiką
- o Tarptautinės apsaugos gavėjų socialinės apsaugos klausimų koordinavimas su regionų ir vietos valdžios institucijomis ir / arba socialines paslaugas teikiančiomis įstaigomis
- o Bendradarbiavimas skurdo mažinimo srityje su ekspertinėmis NVO

Kaip ir kitų sričių, socialinės apsaugos politikos ir įgyvendinimo rodiklių teigiamiems pokyčiams tyrimo laikotarpiu turėjo „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plano“ priėmimas (žr. 28 pav. ir 29 pav.). Visų pirma, kaip ir kitose srityse, vertinimui įtakos turėjo Veiksmų plane numatytos priemonės, susijusios su integracijos procesu stebėsenai ir vertinimui. Antra, pradinio vertinimo etape išsakyta kritika, kad socialines paslaugas teikiantys specialistai nėra informuojami apie prieglobsčio gavėjų situaciją ir kokias teises gauti socialines paslaugas jie turi. Tai iš dalies numato 3.1 Veiksmų plano priemonė, pagal kurią specialistams, dirbantiems užsieniečių integracijos ir teisėtoms migracijos srityse, turėtų būti organizuojami mokymai, renginiai (ir / ar kt.), skirti gebėjimams tobulinti bei bendradarbiavimui stiprinti.

28 pav. Socialinė apsauga
(politikos rodikliai, vidurkis)

29 pav. Socialinė apsauga
(įgyvendinimo rodikliai, vidurkis)

62 proc. anoniminės anketinės apklausos dalyvių pažymėjo, kad jų gaunamos pajamos (iš užimtumo / privačių lėšų) yra žemiau skurdo ribos. Fokus grupėse ir individualiuose interviu dalyvavę prieglobsčio gavėjai įvardijo, kad gaunama socialinė parama yra per maža, kad būtų galima oriai gyventi. Be to, ji per trumpai teikiama. Tyrimo dalyviai taip pat minėjo, kad jiems trūksta informacijos apie tai, kokios socialinės paslaugos jiems priklauso ir kur tokią informaciją galėtų gauti.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Suvienodintos užsieniečių, turinčių pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą, teisės gauti tam tikras socialines garantijas ir paslaugas.
- Priemonės, numatytos „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“, pagal kurias būtų atliekama prieglobsčio gavėjų integracijos procesų stebėseną ir vertinimas.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Nėra sisteminio ir reguliaraus socialinės apsaugos srityje dirbančių asmenų informavimo apie prieglobsčio gavėjų teises ir apribojimus gauti socialines paslaugas.
- Šalyje nėra koordinuojamas regioninių ir vietos valdžios institucijų ir / arba socialinės apsaugos įstaigų bendradarbiavimas prieglobsčio gavėjų socialinės apsaugos klausimais; institucijoms neteikiama jokia materialinė ir nemateriali parama (gairės darbui su prieglobsčio gavėjais, mokymai ir pan.).

1.10. Švietimas

Vertinami švietimo rodikliai

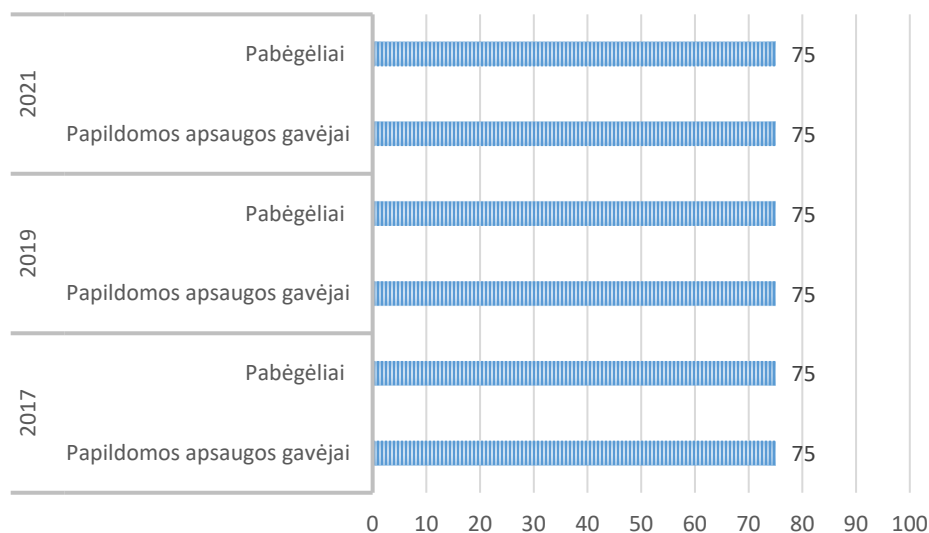
Teisiniai rodikliai

- o Švietimo prieinamumas

Tyrimo laikotarpiu teisinių švietimo srities rodiklių vertinimas nekito ir yra vertinamas palankiai (žr. 30 pav.) – prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes kaip ir Lietuvos

Respublikos piliečiai gauti pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą bei dalyvauti aukštojo mokslo ir / arba profesinio mokymo programose.

30 pav. Švietimas
(teisiniai rodikliai, vidurkis)

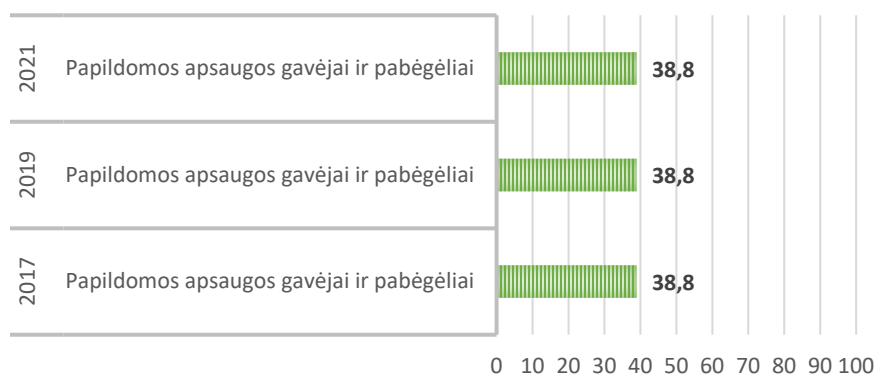
Politikos rodikliai

- o Pažeidžiamų grupių švietimo prieinamumas
- o Švietimo prieinamumo administracinės kliūtys
- o Sąmoningumo didinimas dėl tarptautinių apsaugos gavėjų padėties švietimo srityje
- o Įtraukimas į privalomojo ugdymo sistemą
- o Ugdymo įstaigose teikiamos pagalbos išmokti kalbą trukmė
- o Pažinimo ir kalbų programų bei tikslinių švietimo priemonių reguliarumas

Švietimo politikos rodikliai yra vertinami kaip mažiau palankūs ir yra vieni žemiausių palyginti su kitomis vertinamomis sritimis. Trijų vertinimo laikotarpių švietimo srityje pokyčių neįvyko (žr. 31 pav.), tad probleminiai aspektai, įvardyti pradinio vertinimo etape, išlieka. NIEM vertinimu, labiausiai kritikuojama, kad prieglobsčio gavėjai nėra priskiriami pažeidžiamų asmenų grupei, kuriai turėtų būti skiriamas išskirtinis dėmesys teikiant švietimo paslaugas. Taip pat pastebima, kad šalyje nėra numatytos specialios programos,

skirtos nepilnamečiams prieglobsčio gavėjams. Ugdymo įstaigos nėra reguliariai informuojamos apie prieglobsčio gavėjų situaciją šalyje, o švietimo įstaigos neturi įsipareigojimų reguliariai informuoti savo darbuotojus apie prieglobsčio gavėjų teises švietimo sistemoje. Taip pat švietimo institucijose nėra organizuojamos prevencinės kampanijos, kurios padėtų kovoti su neigiamomis nuostatomis prieglobsčio gavėjų atžvilgiu. Nors „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo apraše“⁴¹ yra numatyta, kad per pirmąjį paramos integracijai teikimo mėnesį mokyklinio amžiaus vaikams yra nustatomi įgyti mokymosi pasiekimai, o pagal juos teikiamos švietimo paslaugos, tačiau įstatymuose nėra reglamentuota, kaip priimančioji mokykla turėtų atlikti tokį pasiekimų

31 pav. Švietimas
(politikos rodikliai, vidurkis)

vertinimą – valstybiniu lygiu nėra nustatyti vertinimo kriterijai; neužtikrinama, kad vertinimas būtų atliekamas su tinkamu vertimu vaikui suprantama kalba; valstybė nėra paruošusi gairių, kaip reikėtų elgtis situacijose, kai nėra dokumentų, kurie pagrįstų turimą išsilavinimą, ir kt.

Įgyvendinimo rodikliai

- o Mechanizmai, skirti tarptautinės apsaugos gavėjų integracijos klausimams įtraukti į švietimo politiką

⁴¹ LR Vyriausybė (2016). Nutarimas „Dėl valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo patvirtinimo“, Nr. 998, 2016 m. spalio 5 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020 m. spalio 15 d.

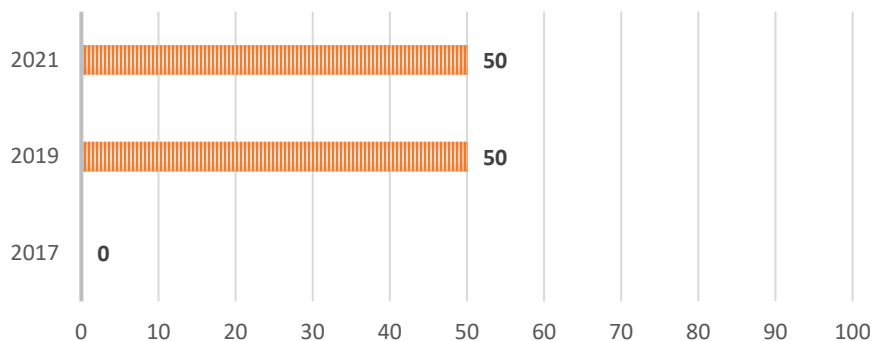
- o Tarptautinę apsaugą turinčių vaikų ir jaunimo švietimo klausimų koordinavimas su vietos (regionų) švietimo institucijomis ir mokyklų tarybomis
- o Bendradarbiavimas švietimo klausimais su ekspertinėmis NVO

Lyginant su pradiniu NIEM vertinimu, švietimo įgyvendinimo rodiklių vertinimas pakilo nuo 0 iki 50 taškų (žr. 32 pav.). Kaip ir kitose srityse, tai susiję su „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plano“ priemonėmis, kurios apima integracijos procesų stebėjimą ir vertinimą (12 uždavinys) bei institucijų, veikiančių prieglobsčio gavėjų integracijos srityje, bendradarbiavimo koordinavimą (3 uždavinys), taip pat su švietimo įstaigų darbuotojų informavimu apie prieglobsčio gavėjų situaciją (10.1 priemonė). Pagal 10.1 priemonę, 2019 m. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija organizavo 4 mokymus savivaldybių ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo ir lituanistų metodinių būrelių bei mokyklų metodinių grupių pirmininkams ar jų deleguotiems asmenims dėl migrantų ir sugrįžusių iš užsienio vaikų ugdymo. Taip pat organizuotos 7 viešosios konsultacijos, kuriose dalyvavo 400 mokyklų ir savivaldybių švietimo padalinių atstovų, konsultuotų dėl ugdymo planų teikiamų galimybių sėkmingai integruoti į ugdymo procesą atvykstančiuosius ir grįžusius iš užsienio vaikus (Vilniuje, Utenoje, Naujojoje Akmenėje, Alytuje, Kėdainiuose, Klaipėdoje, Panevėžyje).⁴² Remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2020 m. ir 2021 m. jokie veiksmai pagal šią priemonę nebuvo vykdomi.⁴³

⁴² Socialinė apsaugos ir darbo ministerija. Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų plano ataskaitos (už 2019, 2020 ir 2021 metus). Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/uzsienieciu-integracijos-i-visuomene-2018-2021-metu-veiksmu-plano-ataskaitos-uz-2019-2020-ir-2021-metus>

⁴³ Ten pat.

32 pav. Švietimas
(įgyvendinimo rodikliai, vidurkis)

10.7 proc. anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavusių prieglobsčio gavėjų pažymėjo, kad jų vaikai (ar artimi nepilnamečiai šeimos nariai – broliai, seserys ir kt.) naudojami mokymosi ir lietuvių kalbos mokymosi pagalba Lietuvoje. Tik 14.3 proc. respondentų pažymėjo, kad teikiama pagalba patenkina specifinius nepilnamečių prieglobsčio gavėjų poreikius. Taip pat tik po 3.6 proc. apklausos dalyvių įvardijo, jog mokymosi pagalbos pakanka, kad vaikas galėtų sėkmingai dalyvauti įprastose pamokose ir galėtų sėkmingai įgyti pradinį ir pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą.

Fokus grupių ir individualių interviu metu prieglobsčio gavėjai įvardijo, kad būtent įvairios pagalbos švietimo įstaigose trūkumas yra vienas didžiausių iššūkių sėkmingai nepilnamečių prieglobsčio gavėjų integracijai į švietimo sistemą. Jie taip pat įvardijo mokytojų asistentų trūkumą mokyklose. Iššūkių kyla ir dėl lietuvių kalbos barjero bei išankstinių mokytojų (mokyklos personalo) nuostatų prieglobsčio gavėjų atžvilgiu, iš mokytojų patiriamos diskriminacijos šių vaikų atžvilgiu.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Prieglobsčio gavėjai turi lygias galimybes gauti pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą bei dalyvauti aukštojo mokslo ir / arba profesinio mokymo programose.
- Užsieniečių vaikams, nemokantiems lietuvių kalbos, yra galimybė mokytis kalbos išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje, kurioms paskiriamas

lietuvių kalbos mokytojas, turintis valstybinės lietuvių kalbos mokymo patirtį ir gebantis bendrauti su mokiniais bent viena užsienio kalba.⁴⁴

- Priemonės, numatytos „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“, pagal kurias būtų atliekama prieglobsčio gavėjų integracijos procesų stebėseną ir vertinimas; institucijų, veikiančių prieglobsčio gavėjų integracijos srityje, bendradarbiavimo koordinavimas, taip pat švietimo įstaigų darbuotojų informavimas apie prieglobsčio gavėjų situaciją.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Šalies įstatymuose nėra reglamentuojama, kaip mokyklos, priimančios mokyti nepilnamečius prieglobsčio gavėjus, turėtų atlikti šių vaikų įgytų mokymosi pasiekimų vertinimą, pagal kurį planuojamos ir teikiamos švietimo paslaugos, – valstybiniu lygiu nėra nustatyti vertinimo kriterijai; neužtikrinama, kad vertinimas būtų atliekamas su tinkamu vertimu vaikui suprantama kalba; nėra gairių, kaip ugdymo institucija turėtų elgtis situacijose, kai nėra dokumentų, kurie pagrįstų turimą išsilavinimą, ir kt.
- Prieglobsčio gavėjai ir jų vaikai pagal nacionalinius teisės aktus nėra apibrėžiami kaip pažeidžiama grupė, kuriai būtų taikomos specifinės švietimo paslaugos.
- Šalyje nėra įgyvendinamas tarptautinę apsaugą turinčių vaikų ir jaunimo švietimo klausimų koordinavimas su vietos (regionų) švietimo institucijomis ir mokyklų tarybomis.

⁴⁴ LR Švietimo ir mokslo ministerija. Įsakymas „Dėl užsieniečių ir LR piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti LR, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašo patvirtinimo“, Nr. ISAK-1800, 2005 m. rugsėjo 1 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?ifwid=-9dzqnu8gi&documentId=TAIS.261598&category=TAD>

1.11. Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas / socialinis orientavimas

Vertinami kalbos mokymo(si) ir visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo rodikliai

Teisiniai rodikliai

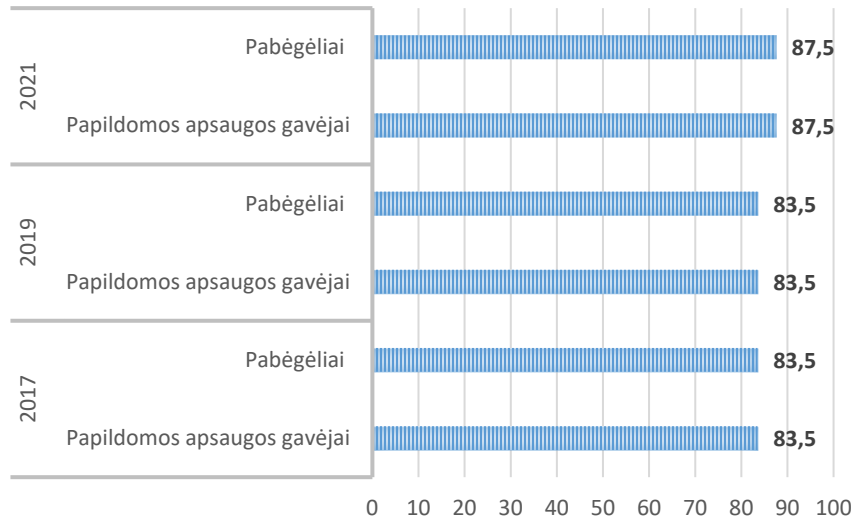
- o Nemokamų lietuvių kalbos kursų prieinamumas
- o Nemokamų visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursų prieinamumas

Politikos rodikliai

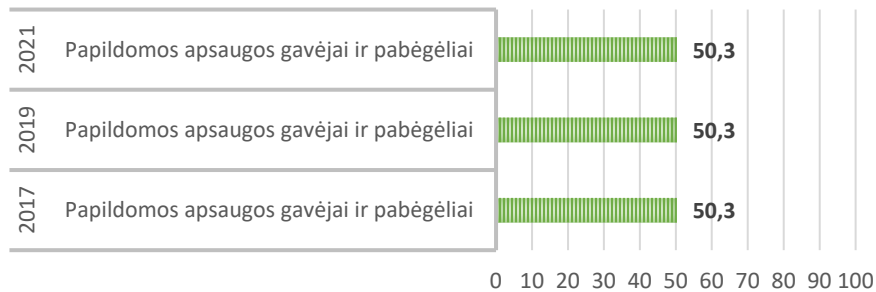
- o Lietuvių kalbos kursų kokybė
- o Lietuvių kalbos kursų trukmė
- o Administraciniai barjerai gaunant lietuvių kalbos kursų paslaugas
- o Vertimo žodžiu ir raštu pagalbos trukmė
- o Visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursų trukmė
- o Visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursų kokybė
- o Visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursų organizavimas specialiųjų poreikių turinčioms grupėms
- o Administraciniai barjerai gaunant visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursų paslaugas

Kalbų mokymo ir visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo srityje, vertinant teisinius ir politikos rodiklius, nei pirmojo, nei antrojo tęstinių vertinimų laikotarpiu pokyčių nepastebėta (žr. 33 pav. ir 34 pav.). Palankiau yra vertinamas teisinis reglamentavimas, prasčiau – politikos rodikliai. Vienodai vertinamos pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą urinčių asmenų kalbos mokymosi ir visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo galimybės.

33 pav. Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas/socialinis orientavimas (Teisiniai rodikliai, vidurkis)

34 pav. Kalbos mokymas(is) ir visuomenės pažinimas/socialinis orientavimas (politikos rodikliai, vidurkis)

Problemiška išlieka tai, kad šalyje nėra vieningos lietuvių kalbos mokymo metodikos, lietuvių kalbos kursai nėra pritaikyti specifinėms situacijoms, su kuriomis gali susidurti prieglobsčio gavėjai, taip pat nėra atliekamas lietuvių kalbos mokymo vertinimas. Kitiškai vertinama ir tai, kaip šalyje įgyvendinami visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursai – nėra valstybiniu lygiu patvirtintos tokio pobūdžio kursų metodikos ir jos įgyvendinimo priemonių (gairių, publikacijų ir pan.), taip pat neatliekamas tokių mokymų

vertinimas. Nėra žinoma, kad lietuvių kalbos ir visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo kursai būtų pritaikyti specialiųjų poreikių turintiems prieglobsčio gavėjams (vyresnio amžiaus žmonėms; neįgaliesiems; nepilnamečiams prieglobsčio gavėjams; nukentėjusiems nuo prievartos, kankinimų ar kitų traumų; nemokantiems skaityti / rašyti ir kt.).

Teigiamai vertinti galima būtų „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2020 metų veiksmų plane“ numatytas priemonės, kurios tiesiogiai yra susijusios su prieglobsčio gavėjų lietuvių kalbos žinių ugdymu (6 uždavinys) ir numato didinti lietuvių kalbos kursų valandų skaičių (6.1 priemonė), įvesti motyvacinės priemonės mokantis lietuvių kalbos (6.2 priemonė) bei užtikrinti lietuvių kalbos kursų prieglobsčio gavėjams tęstinumą pakeitus gyvenamąją vietą (6.3 priemonė).

Vis dėlto šios priemonės įtakos tęstiniam vertinimui neturėjo, o remiantis LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2019 m. ir 2021 m. jos nebuvo įgyvendinamos. 2020 m., nors kalbos mokymuisi skirtų valandų skaičius nebuvo padidintas, bet „užsieniečiams sudarytos sąlygos, išlaikius Valstybinį lietuvių kalbos egzaminą, kreiptis dėl papildomų valandų skyrimo lietuvių kalbos aukštesnio lygio kursams“.⁴⁵ Taip pat 2020 m. spalio 15 d. įsigaliojo „Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimai. Pagal juos sudaroma galimybė nuo 7 mėnesio prieglobsčio gavėjui mokamos pašalpos dydžius diferencijuoti, atsižvelgiant į jo integracijos pažangą įgyvendinant individualų integracijos planą. Pašalpos dydis priklauso nuo prieglobsčio gavėjo motyvacijos, įsitraukimo ir dalyvavimo integracijos priemonėse, taip pat ir pastangų mokytis lietuvių kalbos.

Atliekant tęstinį vertinimą anoniminės apklausos duomenys atskleidžia, kad tik penktadalis respondentų (20.7 proc.) pažymėjo, jog lietuvių kalbos integracijos laikotarpiu išmoko tiek, kiek norėjo / tikėjosi išmokti. Tik 13.8 proc. respondentų įvardijo, kad kursų metu išmoko specifinių terminų, įgūdžių, kurių jums reikia darbui ir profesiniam gyvenimui. Tokiai pačiai

⁴⁵ Socialinė apsaugos ir darbo ministerija. Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų plano ataskaitos (už 2019, 2020 ir 2021 metus). Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/uzsienieciu-integracijos-i-visuomene-2018-2021-metu-veiksmu-plano-ataskaitos-uz-2019-2020-ir-2021-metus>

daliai prieglobsčio gavėjų kalbos kursai padėjo įsitraukti į vietos bendruomenės veiklą. 3.4 proc. tyrimo dalyvių pažymėjo, kad lietuvių kalbos kursai jiems padėjo įgyti išsilavinimą ir / arba susirasti geresnį darbą. Tačiau daugiau nei pusė respondentų (55.2 proc.) pažymėjo, kad lietuvių kalbos kursai jiems nepadėjo pasiekti nė vieno iš anksčiau paminėtų tikslų.

Tyrimo metu kalbinti prieglobsčio gavėjai taip pat liudijo, kad apie iššūkius, susijusius su lietuvių kalbos mokymusi. Informantai įvardijo, kad kursų kokybė yra labai prasta, trūksta profesionalių mokytojų, be to, kursai nėra pritaikyti prie individualių prieglobsčio gavėjų poreikių, tvarkaraščių. Fokus grupės dalyviai taip pat įvardijo, kad jiems trūksta neformalios aplinkos ir žmonių, su kuriais galėtų lietuvių kalbą praktikuoti.

Nei vienas individualiuose interviu ir fokus grupėje dalyvavęs prieglobsčio gavėjas turėjo dalyvavimo visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo programose patirties.

Teigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Lietuvių kalbos kursai yra nemokami ir nėra susiduriama su jokiais administracinėmis kliūtimis juos lankyti.

Neigiamai įvertintų rodiklių pavyzdžiai:

- Pabaigus lietuvių kalbos kursus yra privalomas valstybinės kalbos mokėjimo egzaminas.
- Šalyje nėra vieningos lietuvių kalbos mokymo ir visuomenės pažinimo / socialinio orientavimo metodikos.
- Prieglobsčio gavėjai neturi teisės gauti vertimo žodžiu ir raštu paslaugų kreipdamiesi į valstybines institucijas ir / ar gaudami viešąsias paslaugas tol, kol įgis pakankamą valstybinės kalbos mokėjimo lygį.

1.12. Ryšių stiprinimas

Vertinami ryšių stiprinimo srities rodikliai

Politikos rodikliai

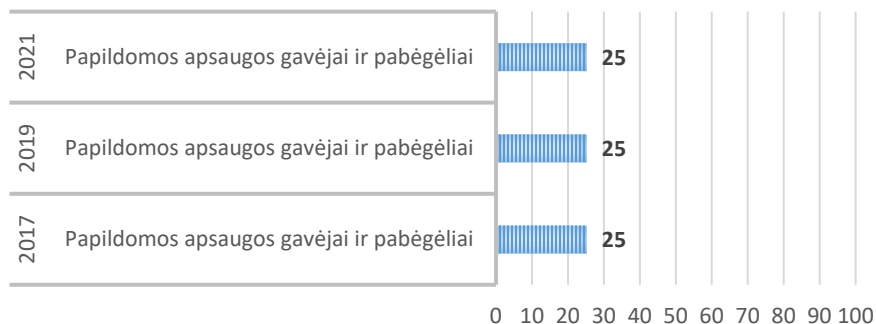
- o Abipusis – priimančios visuomenės ir prieglobsčio gavėjų – supratimas
- o Visuomenės sąmoningumo apie prieglobsčio gavėjų situaciją šalyje didinimas

Igyvendinimo rodikliai

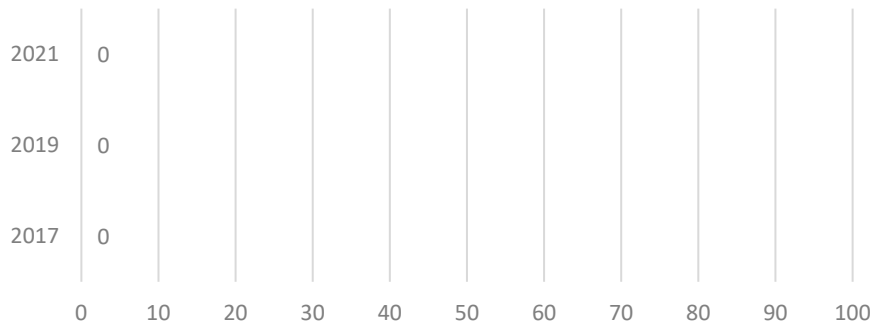
- o Regioninės (vietos) valdžios koordinavimas, siekiant socialinės sanglaudos
- o Savanoriškų iniciatyvų skatinimas
- o Prieglobsčio gavėjų pilietinio dalyvavimo skatinimas
- o Prieglobsčio gavėjų įtraukimas priimant sprendimus nacionaliniu lygmeniu
- o Prieglobsčio gavėjų įtraukimas priimant sprendimus vietos savivaldos lygmeniu

Ryšių stiprinimo srities vertinimas, palyginti su pradinio vertinimo rezultatais, tyrimo laikotarpiu nepasikeitė (žr. 35 pav. ir 36 pav.). Ši sritis yra viena silpniausiai tyrime vertinamų prieglobsčio gavėjų integracijos sričių. Tai susiję su aplinkybėmis, kad Lietuvoje visuomenės informavimas apie prieglobsčio gavėjus ir jų situaciją yra paliekamas NVO ir privačioms iniciatyvoms. Šalyje nėra numatytas valstybinis finansavimas prevencinėms kampanijoms, užtikrinančioms visuomenės informuotumą ir toleranciją prieglobsčio gavėjų atžvilgiu, taip pat nėra užtikrinamas tokių iniciatyvų tęstinumas. Be to, trūksta iniciatyvų skatinant pilietinį prieglobsčio gavėjų dalyvavimą diskutuojant ir priimant sprendimus, aktualius savivaldybės, kurioje gyvenama, seniūnaitijos ar (mokyklos, namo) bendruomenės bei apskritai visiems šalies gyventojams.

35 pav. Ryšių stiprinimas
(politikos rodikliai, vidurkis)

36 pav. Ryšių stiprinimas
(įgyvendinimo rodikliai, vidurkis)

Antrojo tęstinio vertinimo metu atliktos anketinės apklausos duomenys atskleidžia, kad respondentai įsitraukia į įvairias visuomenines veiklas – po 32 proc. tyrimo dalyvių pažymėjo, kad dalyvauja įvairiose sociokultūrinėse veiklose ir savanoriauja NVO ar kitose iniciatyvose. 28 proc. tyrimo dalyvių įvardijo, kad aktyviai įsitraukia į pilietinę veiklą (dalyvauja asociacijų veiklose, demonstracijose, išreiškia nuomonę peticijomis ir pan.). Vis dėlto fokus grupių ir interviu metu informantai įvardijo, kad dalyvauti tokiose veiklose labiausiai trukdo informacijos trūkumas apie esamas galimybes, finansų trūkumas, taip pat prieglobsčio gavėjai linkę skirti didesnę prioritetą darbui, o ne dalyvavimui pilietinėse iniciatyvose. Kaip ir kitose srityse, aktyvesnį įsitraukimą į visuomenės gyvenimą taip pat riboja kalbos barjeras, ryšių su vietiniais gyventojais trūkumas ir išankstinės visuomenės nuostatos.

IŠVADOS

Šioje ataskaitoje pristatyti projekto „Nacionalinio integracijos vertinimo mechanizmo“ (*National Integration Evaluation Mechanism – NIEM*) integracijos politikos pokyčiai, įvykę 2017 m. birželio–2021 m. birželio mėn. laikotarpiu.

NIEM pradinio ir tęstinių vertinimų rezultatai atskleidžia, kad Lietuva turi tinkamą ir pakankamai gerą teisinę prieglobsčio gavėjų integracijos bazę, tačiau vis dar susiduria su sunkumais įgyvendindama integracijos politiką; daugiausiai iššūkių kyla įgyvendinant strateginius (ilgalaikės) prieglobsčio gavėjų integracijos tikslus. Nors ir nežymiai, bet papildomą apsaugą šalyje turintys asmenys vis dar išlieka labiau pažeidžiamoje padėtyje nei pabėgėlio statusą gavę asmenys.

Apžvelgiant naujausio, antrojo, tęstinio vertinimo teisinius rodiklius, matyti, kad geriausiai vertinamos pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą turinčių asmenų teisės sveikatos priežiūros ir profesinio ugdymo srityse (100 taškų iš 100); prasčiausiai – pilietybės įgijimo (30 taškų iš 100).

Šalyje įgyvendinamos politinės priemonės ir priimti susitarimai, reikalingi kaip parama prieglobsčio gavėjų integracijos procesams įvairiose srityse (politikos rodikliai), yra vertinami vidutiniškai. Aukščiausi politikos rodikliai fiksuojami leidimo gyventi išdavimo (pabėgėlio statusas 100 taškų iš 100; papildomos apsaugos gavėjai – 83.5 taškų iš 100) ir šeimos susijungimo srityse (pabėgėlio statusas ir papildoma apsauga – 75 taškai iš 100). Tuo tarpu prasčiausiai vertinamos ryšių stiprinimo (25 iš 100), profesinio ugdymo (20 taškų iš 100) ir švietimo (38.8 iš 100) srityse įgyvendinamos politinės priemonės.

Daugiausiai trūkumų, kaip ir praėjusio vertinimo laikotarpiu, pastebima analizuojant strateginius (ilgalaikės) prieglobsčio gavėjų integracijos tikslus. Įgyvendinimo rodikliai vertinami kaip vidutiniai (vidurkis 51 taškas iš 100), tačiau reikia paminėti, kad būtent šioje srityje įvyko didžiausias pokytis, palyginti su pradiniu vertinimu.

Teigiami tęstinio vertinimo pokyčiai labiausiai yra susiję su „Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018–2021 metų veiksmų plane“ (toliau – Veiksmų planas) numatytais priemonėmis, todėl labai svarbu užtikrinti praktinį Veiksmų plano įgyvendinimą ir jame

numatytų priemonių tęstinumą, ypač orientuojantis į ilgalaikės integracijos priemones bei tinkamą finansavimą šioms priemonėms įgyvendinti. Taip pat aktualu atlikti šio Veiksmų plano priemonių ir bendrą prieglobsčio gavėjų integracijos politikos, įgyvendinimo nuolatinę stebėseną bei vertinimą.

Antrojo tęstinio vertinimo metu atliktos anoniminės anketinės apklausos, interviu ir fokus grupių rezultatai atskleidžia, kad prieglobsčiai gavėjai susiduria su integracijos iššūkiais, kurie dažniausiai susiję su nepakankamais lietuvių kalbos įgūdžiais ir išankstinėmis visuomenės nuostatomis. Tyrimas taip pat atskleidžia, kad nedidelės prieglobsčio gavėjų pajamos riboja ne tik tinkamo būsto pasirinkimą, bet ir galimybes stiprinti turimus (ar įgyti naujus) profesinius įgūdžius, taip pat prieinamumą prie kai kurių mokamų sveikatos priežiūros paslaugų. Nors beveik trečdalis tyrimo dalyvių teigė, kad jie įsitraukia į įvairias šalies visuomenines veiklas, tačiau aktyvesnį įsitraukimą trukdo informacijos trūkumas, be to, prieglobsčio gavėjai labiau linkę prioritezuoti darbą, o ne dalyvavimą pilietinėse iniciatyvose.

National Integration Evaluation Mechanism (NIEM)

Project co-financed from the Asylum, Migration and Integration Fund

EUROPEAN UNION
Asylum, Migration
and Integration Fund

Safe harbour

Project co-financed from the National Programme
of the Asylum, Migration and Integration Fund

The content of this publication does not reflect the official opinion of the European Commission and Polish Ministry of Interior and Administration.

Responsibility for the information and views expressed in the publication lies entirely with the Diversity Development Group.

Copyright by Diversity Development Group, 2022